

”MISSÄ KAIKKI ON NIIN KUIN KOTONA”

Nuorten kokemuksia perhekotielämästä

Marjo Hytönen
Eerika Ollila

Opinnäytetyö
Toukokuu 2010

Hoitotyö
Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t)	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 07.05.2010
HYTÖNEN, Marjo OLLILA, Eerika	Sivumäärä 73	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi "MISSÄ KAIKKI ON NIIN KUIN KOTONA" – Nuorten kokemuksia perhekotielämästä		
Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KUHANEN, Vesa OITTINEN, Pirkko		
Toimeksiantaja(t) Ammatillisten Perhekotien Liitto		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Keski-Suomen alueen ammatillisiin perhekoteihin sijoitettujen nuorten kokemuksia perhekodissa kasvamisesta ja elämisestä. Tarkoitus oli myös selvittää millainen on nuorten mielestä ihanneperhekoti ja onko perhekotityössä nuorten näkökulmasta tarvetta muutoksille. Tutkimuksessa selvitettiin lisäksi nuorten suhteita perhekodin vanhempiin ja millaisia näkemyksiä nuorille on syntynyt kasvatuksesta ja mielenterveyden edistämisestä perhekodissa.</p> <p>Tutkimuksen kohdejoukon muodosti kaksikymmentä 12–20 -vuotiasta ammatilliseen perhekotiin sijoitettua nuorta. Tutkimusmenetelmä oli laadullinen ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin Internet -kyselyä. Lisäksi suoritettiin kaksi haastattelua kyselyssä vaillinaiseksi jääneitä teemoja syventämään. Aineiston analysointitapana käytettiin teemoittelua, jonka avulla tutkimusaineistosta nostettiin esiin tutkimuksen kannalta merkittävät asiat. Tulosten raportoinnissa käsiteltiin kyselyn ja haastattelujen vastauksista kerättyjä yhteenvetoja teema-alueittain.</p> <p>Keskeisimpänä tutkimustuloksena ilmeni, että nuoret olivat pääasiassa tyytyväisiä elämään perhekodissa ja he olivat sitä mieltä, että sijoitus oli ollut heille oikea ratkaisu. He omasivat hyvät ja lämpimät välit perhekodin vanhempiin sekä ymmärsivät perhekodin rajojen ja sääntöjen olevan olemassa heidän hyvinvointiaan turvaamaan. Tuloksista havaittiin, etteivät kaikki nuoret pysty puhumaan perhekodin vanhempien kanssa, vaan turvautuvat mieluummin ulkopuolisiin työntekijöihin tai pitävät asiat itsellään. Nuoret toivoivat perhekodin vanhemmilta ymmärrystä ja aikaa kuunnella.</p> <p>Tutkimus tuo uutta tietoutta ja pohdittavaa nuorten näkökulmasta heidän kanssaan työtä tekeville perhekodin vanhemmille ja muille työntekijöille.</p>		
Avainsanat (asiasanat) perhekoti, sijoitettu nuori, nuorten kokemukset, perhe, kasvatus, mielenterveys		
Muut tiedot		

Author(s) HYTÖNEN, Marjo OLLILA, Eerika	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 07.05.2010
	Pages 73	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title "WHERE EVERYTHING IS JUST LIKE HOME" – Young people's experiences of foster home life		
Degree Programme Degree Programme in Nursing		
Tutor(s) KUHANEN, Vesa OITTINEN, Pirkko		
Assigned by The federation of professional foster homes		
Abstract <p>The purpose of the study was to investigate the experiences of adolescents living and growing up in professional foster homes in Central Finland. The aim was also to find out how these young people would describe their ideal foster home and if there was any need for changes concerning the work done in foster homes. Another goal was to examine the young people's relationships to their foster parents and their thoughts about parenting and about the promotion of mental health in a foster home.</p> <p>The target group of this study was twenty adolescents between the age of 12 and 20 living in a foster home. A qualitative research method was used and the data was collected by using an inquiry on the Internet. In addition, two interviews were carried out in order to gain further depth in some of the themes in this research. For analyzing the material, themes was used in order to bring out the relevant aspects for the research. For reporting the results, summaries of the themes in the inquiry and the interviews were created.</p> <p>One of the most fundamental results of this research was that most foster youths were satisfied with their life. They also considered that the decision of placing them into a foster home had been the right one. In most cases the relationship to foster parents was described as warm. Furthermore, the reason for the existence of rules in the foster home was understood. It was also discovered that some of the respondents found it easier to communicate with outside workers rather than with their foster parents.</p> <p>This research brings new information on the opinions of foster youths to foster parents and other people working with them.</p>		
Keywords foster home, foster youth, young people's experience, family, raising, mental health		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	PERHEKOTINUORTEN ÄÄNI KUULUVILLE	3
2	PERHEKODIT SIIJAISHUOLLOSSA.....	5
2.1	Perhekotitoimintaa koskevat keskeisimmät säädökset.....	5
2.1.1	Lastensuojelulaki	6
2.1.2	Huostaanotto ja sijaishuolto	7
2.1.3	Sijaishuollon laatuksiteerit	8
2.1.4	Perhehoito ja perhehoitaja	8
2.2	Ammatillinen perhekoti ja Ammatillisten Perhekotien Liitto	9
2.3	Perhekotiyrittäjyys ja perhekodin perustaminen.....	12
2.4	Sijaisvanhemmuus perhekodissa.....	14
2.5	Kasvatus perhekodissa.....	15
3	MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN PERHEKODISSA	18
3.1	Lapsuudesta aikuisuuteen.....	18
3.2	Nuoruusiän kehitystehtävät	19
3.3	Perheen merkitys nuoruuden kehityksessä	21
3.4	Mielenterveyden edistämisen ulottuvuuksia.....	22
3.4.1	Nuorten mielenterveys nyky-yhteiskunnassa.....	23
3.4.2	Nuorten mielenterveyden edistäminen.....	24
3.4.3	Ennaltaehkäisevä mielenterveystyö	26
3.5	Kiintymyssuhteen merkitys mielenterveydelle	27
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET	29
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	30
5.1	Tutkimusmenetelmä	30
5.2	Tutkimuksen kohderyhmä.....	31
5.3	Aineiston keruu.....	32
5.4	Aineiston analyysi	34
6	TUTKIMUSTULOKSET	36
6.1	Taustatietoa kyselyyn vastanneista	36

6.2	Perhekodin merkitys ja kokemus sijoitettuna elämisestä	37
6.3	Nuorten näkemykset perhekodin arjesta	40
6.4	Perhekodin kasvatus ja mielenterveyden edistäminen	41
6.5	Perhekodissa saatu tuki.....	43
6.6	Nuorten kuvaamat ihanneperhekodin ominaisuudet	45
7	POHDINTA.....	46
7.1	Tutkimustulosten tarkastelua.....	46
7.1.1	Taustatietoa kyselyyn vastanneista	46
7.1.2	Perhekodin merkitys ja kokemus sijoitettuna elämisestä	47
7.1.3	Nuorten näkemykset perhekodin arjesta	49
7.1.4	Perhekodin kasvatus ja mielenterveyden edistäminen.....	50
7.1.5	Perhekodissa saatu tuki	52
7.1.6	Nuorten kuvaamat ihanneperhekodin ominaisuudet	54
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	55
7.3	Tutkimustulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimushaasteet.....	58
	LÄHTEET	61
	LIITTEET.....	68
	Liite 1. Kirje perhekodin vanhemmille	68
	Liite 2. Kirje perhekodin nuorelle	69
	Liite 3. Kysely perhekodin nuorille	70
	Liite 4. Teemoihin perustuva aineistopolku.....	72

KUVIOT

KUVIO 1.	Nuorten kertomia sijoitukseen johtaneita syitä.	37
KUVIO 2.	Nuorten kertomia ominaisuuksia ihanneperhekodille.	54
KUVIO 3.	Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerit. (Kylmä & Juvakka 2007, 128)	56

1 PERHEKOTINUORTEN ÄÄNI KUULUVILLE

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä on jatkanut kasvamistaan jo 15 vuoden ajan. Vuonna 2006 oli 16 000 lasta sijaishuollonpiirissä, joista 9 000 oli otettu huostaan ja joista loput oli sijoitettu avohuollon tukitoimina. Ammatillisiin perhekoteihin oli sijoitettuna noin 15 % sijaishuollonpiirissä olevista lapsista ja nuorista vuonna 2005. (Ketola 2008, 27–28.)

Sijoitettujen nuorten näkemyksiä ja kokemuksia perhekodissa on tutkittu suhteellisen vähän, täten opinnäytetyöllämme on uutuusarvoa halutessamme tuoda nuorten ääntä enemmän kuuluviin. Reinikaisen (2009, 189) tutkimustuloksista ilmeni nuorten kokemusten nuorisokodissa elämisestä olleen vahvasti kytkeytyneenä siihen, miten nuoret ovat kokeneet nuorisokodin vastanneen heidän yksilöllisiin tarpeisiin ja odotuksiin. Utraisen (2006, 65) tutkimuksen nuoret korostivat sijaisvanhempien avoimuutta, jotta vanhempien kanssa pystyisi keskustelemaan tärkeistä asioista.

Tarjouduimme tekemään opinnäytetyön Ammatillisten Perhekotien Liitolle ja kiinnostavimmaksi aiheeksi nousi tutkia nuorten kokemuksia ja ajatuksia perhekoti-elämästä. Kiinnostustamme aiheeseen lisäsi suhteellisen vähäinen tutkimustieto nuorten kokemuksista ja mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön suuntautuneina sairaanhoidon opiskelijoina olemme kiinnostuneet lastensuojelutyöstä sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja mielenterveyden tukemisesta. Tällä tutkimuksella haluamme laajentaa ja syventää lastensuojelutietouttamme ja omaa ammattitaitoamme tulevaisuutta varten.

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää perhekoteihin sijoitettujen nuorten kokemuksia perhekodissa kasvamisesta ja elämisestä. Heidän näkemysten ja kokemusten pohjalta pohdimme, millainen olisi nuorten näkökulmasta ihanneperhekoti tuoden samalla yritysnäkökulmaa opinnäytetyöhömme. Rajasimme tutkimuksemme käsittämään Keski-Suomen alueen ammatillisten perhekotien nuoria.

Tutkimuksen lähestymistapa oli laadullinen. Päättökäytännönä käytimme Internetiin laitettua lomakekyselyä, jonka avulla nuoret on helppo nykypäivänä saavuttaa. Lomakekyselyn lisäksi suoritimme kaksi avointa haastattelua, joilla oli tarkoitus syventää lomakekyselyssä vaillinaiseksi jääneitä aihealueita.

Tarkoituksenaamme on tuoda opinnäytetyöllämme uutta tietoutta, näkökulmaa ja pohdittavaa nuorten kanssa työtä tekeville perhekodein vanhemmille ja muille työntekijöille heidän miettiessä sitä, mikä olisi lapselle ja nuorelle parasta. Tavoitteenamme on antaa opinnäytetyöllä informaatiota nuorten näkemyksistä ja tuoda esille perhekotitoiminnan kehitysehdotuksia. Toivomme myös, että opinnäytetyöme mahdollisesti tarjoaisi sijoitetuille nuorille vertaistukea ja vastauksia joihinkin heitä askarruttaviin kysymyksiin sekä lisäisi perhekodeissa vanhempien ja nuorten välistä keskustelua, jossa nuorten ääni pääsisi enemmän esille. Haluamme tuoda opinnäytetyöllämme nuorten omaa ääntä kuuluviin, jotta heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan perhekodein arjesta voisi mahdollisesti käyttää suunnannäyttäjinä tulevaisuuden työssä.

2 PERHEKODIT SIJAISHUOLLOSSA

Helminen (1998, 19–20) mielestä lasten ja nuorten pahoinvoinnin esiintymisen syinä voidaan pitää monia ongelmia, kuten mielenterveysongelmien, rikollisuuden sekä päihteidenkäytön lisääntymistä sekä laaja-alaista työttömyyttä. Myös kasvanut mainonta, kaupallisuus ja joukkotiedotus eivät ole kaikilta osin lapsen kehitykselle, kasvulle ja voinnille hyväksi (Helminen 1998, 20). Lastensuojelutarpeen taustalla olevat keskeisimmät tekijät liittyvät vanhempien ja vanhemmuuden jaksamattomuuteen, perheristiriitoihin ja riittämättömyyteen. Taustalla on myös lasten laiminlyöntejä, osaamattomuutta, avuttomuutta, päihde- ja mielenterveysongelmia. Lapsien kohdalla puhutaan ristiriidoista vanhempien kanssa, kouluvaikeuksista, mielenterveyspuhista, fyysisistä sairauksista ja kehityksen viivästymisistä. (Heino 2007b, 30.)

Pösö (2004, 209) toteaa, että vuonna 2002 oli 354 yksityistä lasten ja nuorten laitosta perhekodit mukaan luettuna. Suomessa perhehoidon osuus kaikesta sijaishuollosta on supistunut 40 %:iin, kun muissa pohjoismaissa luku on jopa 80–90 %. Suomessa Keski-Suomen alue kuului kuitenkin paljon perhehoitoa käyttäviin maakuntiin vuonna 2005. Perhehoidon määrän väheneminen johtunee vaatimukseen nähden vähäisestä tuesta ja arvostuksesta sekä sitoutumisen vaatimuksesta. (Niemelä 2005, 71–72; Heino 2007a, 32–33.) Lastensuojelun sijaishuollossa palvelut ovat laitosvaltaistuneet edelleen, ja yhä harvempi sijoitetuista lapsista pääsee sijaisperheisiin. Sijaisperheissä oli sijoitettuna 5751 lasta ja nuorta vuonna 2003. (Ketolan 2008, 28; Ketola 2005, 125.)

2.1 Perhekotitoimintaa koskevat keskeisimmät säädökset

Lasten oikeuksista on säädetty erikseen Suomessa voimaan astuneissa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja lapsenoikeuksien yleissopimuksessa sekä erityisesti Suo-

men perustuslaissa. Näissä sopimuksissa ja laissa korostetaan ottamaan kaikessa viranomaistoiminnassa lapsen etu huomioon. (Mitä on lastensuojelu? 2009.)

2.1.1 Lastensuojelulaki

Vuoden 1983 Lastensuojelulain kanssa samaan aikaan astui voimaan Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, joka käsitti yksityisoikeudelliset säännökset lapsen asemasta perheessä ja perheen jäsenenä, missä tärkeimpänä käsitteenä oli perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelu (Helminen 1998, 21; Mikkola 2004, 77). Helmisen (1998, 21) mukaan lapsen oikeudet olivat vuoden 1983 Lain lähtökohtana. Tämän jälkeen lastensuojelua koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu moneen kertaan. Vuoden 2007 Lastensuojelulain uudistuksessa päätavoite on ollut selkiyttää, täydentää ja ajanmukaistaa vuoden 1983 Lastensuojelulain säännöksiä. (Mahkonen 2007, 26–27.)

Vuoden 2007 Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, erityiseen suojeluun sekä turvalliseen kasvuympäristöön. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lapsen avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja kiireellinen sijoitus sekä niihin nivoutuva sijais- ja jälkihuolto. Vuoden 2007 Lastensuojelulain 4§ mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa hyvinvointia ja kehitystä. Lastensuojelussa on käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia ja toimittava hienovaraisesti, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, tulee se järjestää viipymättä. Lastensuojelulain 11§ mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu tulisi järjestää laajuudeltaan ja sisällöltään sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

2.1.2 Huostaanotto ja sijaishuolto

Helminen (1998, 26) toteaa, että huostaanotto on raskain lastensuojelutoimenpide. Lastensuojelulain 2007 momentin 20 §:n mukaan lapsi on otettava huostaan sosiaalilautakunnan toimesta ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos

- Lapsen huolenpidon tai muut kodin muiden olosuhteiden puitteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä
- Tai jos lapsi vaarantaa vakavasti kehitystään tai terveyttään käyttämällä päihkeitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään,
- Tai jos avohuollon tukitoimet ja muut toimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi mahdollisia tai sopivia, taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi
- Ja jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

(Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Mahkonen 2007, 49–50.)

Mikkolan (2004, 77) mukaan sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain sosiaalilautakunnan toimesta huostaanottettu lapsi. Sijaishuolto voidaan järjestää lapselle laitoshoidona tai perhehoitona taikka muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Huostassa olevan lapsen tavanomaisen elämän kannalta keskeisistä asioista, kuten hoidosta, kasvatuksesta ja asuinpaikasta päättää sosiaalilautakunta. (Helminen 1998, 47.) Vuoden 2007 lastensuojelulain 50§ mukaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota lapsen tarpeisiin, lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen, huostaanoton perusteisiin ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee huomioida lapsen kulttuurinen, uskonnollinen ja kielellinen tausta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417; Mahkonen 2007, 275.) Sijaishuollolle on ominaista lasten arjen mahdollistaminen, jolla tarkoitetaan tavallisen arjen ja siihen liittyvän kasvatuksen, huolenpidon ja hoidon mahdollistamista mahdollisimman pitkälle ulot-

tuvina ajanjaksoina. Samalla sijaishuollossa pyritään tukemaan lapsen ja nuoren läheisten ihmisten suhdeverkon toimintaa ja rakentumista. (Pösö 2004, 206.)

2.1.3 Sijaishuollon laatukriteerit

Laadun arviointi ja kehittäminen ovat olennainen osa yritystoimintaa. Laadun määrittelemisen on toimitapojen ja arvojen määrittelemistä, esimerkiksi yksikössä voidaan laatia oma laatukäsikirja. (Kainlauri 2007, 67,71.) Lastensuojelun Keskusliiton Laituri -projektin tekemät valtakunnalliset, ensimmäiset sijaishuollon laatukriteerit julkaistiin vuonna 2004. Kriteerit neuvovat tarkastelemaan sijaishuoltoa lapsen näkökulmasta ja ne osoittavat, mihin sijaishuollon laatua arvioitaessa pitäisi kiinnittää huomiota sijaishuolto paikan toiminnassa. Kriteerit on tarkoitettu työkaluksi sijaishuollon toiminnan suunnittelussa, johtamisessa, toiminnan arvioinnissa, dokumentoinnissa sekä henkilöstön kehittämisessä. (Salminen 2005, 111; Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 5.)

Valtakunnallisissa sijaishuollon laatukriteereissä (2004) mainitaan muun muassa seuraavia laadullisia asioita koskien sijaishuoltoa. Sijaishuollon päämääränä on lapsen hyvä hoito ja kasvatusta. Sijaishuolto paikassa huolehditaan lapsen tai nuoren äänen kuulumisesta ottaen se huomioon sijaishuolto paikan toimintaperiaatteissa ja toiminnassa. Sijaishuolto paikassa tulisi olla riittävä määrä ammattitaitoista henkilökuntaa vastaamaan kyseisessä paikassa hoidettavien lasten tai nuorten tarpeisiin. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit, 2004, 11, 13, 49.)

2.1.4 Perhehoito ja perhehoitaja

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön kasvatusta, hoidon tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä yksityiskodissa hänen oman kotinsa ulkopuolella. Perhehoidon tavoitteena on edistää perhekodissa olevan henkilön perusturvallisuutta ja sosiaalista kehitystä sekä antaa hänelle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon

ja läheisiin ihmissuhteisiin. Perhehoitoa voidaan suorittaa myös huostaanottamatta lasta eli niin sanotusti avohuollon tukitoimena. Avohuollon tukitoimena sijoittaminen edellyttää lapsen huoltajan ja lapsen oman suostumuksen, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta. Lapsen sijoittaminen perhehoitoon avohuollon tukitoimena ei muuta lapsen oikeudellista asemaa, jolloin hänen vanhempansa säilyvät hänen huoltajinaan ja holhoojinaan. Tällöin he tekevät päätökset lasta koskevissa asioissa ja voivat päättää muun muassa siitä, missä lapsi asuu. (Helminen 1998, 40, 46.)

Perhehoitajasta säädetään perhehoitajalaissa (9.8.1996/604) (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710). Perhehoitajilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka hoitavat omassa kodissaan kunnan tai kuntainliiton kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella avohuollon tukitoimin sijoitettuja tai huostaan otettuja lapsia, nuoria, mielenterveyskuntoutujia, kehitysvammaisia aikuisia tai vanhuksia. Lapsia ja nuoria hoitavista vanhemmista käytetään edelleen nimitystä sijaisvanhempi. (Perhehoitajalaki 312/1992; Ketola 2008, 18.) Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka kokemuksensa, koulutuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on kelpoinen antamaan perhehoitoa. Tämän lisäksi vaaditaan sosiaalihuoltolain 26 a §:n 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa, että ainakin toisella hoitopaikassa asuvista hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista henkilöistä on riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä ja tehtävään soveltuva koulutus. (Perhehoitajalaki 312/1992.)

2.2 Ammatillinen perhekoti ja Ammatillisten Perhekotien Liitto

Vuoden 2007 lastensuojelulain pykälän 57§ mukaan lastensuojelulaitoksia ovat lastenkodit, koulukodit ja muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Nykyään mietitään kuumeisesti, mihin sijaishuoltomuotoon ammatilliset perhekodit sijoitetaan, sillä ne eivät ole laitoksia tavanomaisessa merkityksessä, mutta eivät vastaa myöskään tavanomaisen sijaisperheen toimintaa (Pösö 2004, 206). Ammatilliset perhekodit sijoittuvat laitoksien ja perhehoidon väliin eli

ammattillisissa perhekodeissa hoidetaan sellaisia lapsia, joita ei esimerkiksi vaikeahoitoisuuden takia voida sijoittaa sijaisperheeseen (Ammatilliset perhekodit 2008). Sosiaalihuoltolain (17.9.1982/710) pykälän 26§ mukaan perhekodilla tarkoitetaan paikkaa, jossa annetaan perhehoitoa, ja se on saanut aluehallintovirastolta luvan tai se on perhehoitajalaissa (312/1992) tarkoitettu kunnan tai kuntayhtymän hyväksymää yksityiskoti. Perhekodin tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla siellä annettavalle hoidolle soveltuva. (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.)

Helmisen (1998, 51) mukaan perheenomainen hoito on toteutettavissa vain pienehköissä yksiköissä, jonka takia hoidettavien lukumäärärajoituksilla halutaan vetää selvä raja laitoshuoltoon. Sosiaalihuoltolain 26a §:n (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710) mukaan perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä mukaan luettuina hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset tai muut hoitoa ja huolenpitoa vaativat henkilöt, jollei kyse ole hoidon antamisesta saman perheen jäsenille tai sisaruksille. Kuitenkin niin, että perhekodissa voidaan yhtäaikaan hoitaa enintään seitsemää henkilöä. Perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on perhehoitajalain 1 §:n 3 momentissa ja toisella mainitun pykälän 2 momentissa säädetty kelpoisuus. (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.)

Ammatillisia perhekoteja on perustettu 1990-luvulta alkaen. Ammatillinen perhekoti – nimikettä käyttävät sellaiset perhekodit, jotka tekevät kuntien kanssa ostopalvelusopimuksen ja toimivat aluehallintoviraston luvalla. Ammatillisia perhekoteja voi toimia myös laitosluvalla, vaikkei niitä nimitettäisikään laitoksiksi. (Ketola 2008, 19.) Ammatillisella perhekodilla tarkoitetaan yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain mukaisen luvan saanutta perhekotia, jossa lasten kanssa yhteisessä kodissa elää vähintään kaksi kasvatuksesta ja hoidosta vastaavaa henkilöä. (Länsi-Suomen lääninhallitus, 2006.) Ketola (2008, 19) toteaa, että ammatillisissa perhekodeissa voi olla perhekodin vanhempien lisäksi ulkopuolisia työntekijöitä.

Nuoren polku ammatilliseen perhekotiin määritellään alkavaksi Heinjoen, Heinosen, Kiiskisen, Mikkolan, Ollilan ja Peitsalon (2005, 31) mukaan lapsen edun niin vaatiessa, jos avohuollon tukitoimenpiteet osoittautuvat riittämättömiksi tai perhe ei ole hyötynyt niistä tai perhe on sitoutunut niihin riittämättömästi. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä laatii sijoituspyynnön ottaen puhelimitse yhteyttä mahdollisen sijaishuollon työntekijään, ja he yhdessä pohtivat sijoituspaikan luonteen ja paikkatilanteen sopivuudesta lapselle. Ammatilliset perhekodit sijaishuollon yksikkönä pohtivat saamansa esitiedon valossa kykyään täyttää sijoitettavan lapsen tarpeet ja lapsen sopivuus kyseessä olevaan yksikköön. Myös lapsen ja hänen perheensä mielipiteet, toiveet ja tavoitteet tulevan sijoituksen suhteen kuullaan. (Heinjoki ym. 2005, 33–34.)

Lapselle ja hänen perheelleen tarjotaan tutustumiskäynti sijoituspaikkaan, jossa käydään läpi sijoituspaikan fyysiset puitteet, lapsen kasvattamiseen ja huoltoon liittyviä tekijöitä sekä lapselle ja hänen perheelleen tarjottavia tuen muotoja. Lapsen sijaishuolto perustuu aina sosiaalityöntekijän johdolla valmistettuun asiakassuunnitelmaan toimien pohjana sosiaalihuoltoyksikön hoito- ja kasvatussuunnitelmalle. (Heinjoki ym. 2005, 34–35.) Lapsien ja nuorten kannalta on suuri merkitys, että huostaanotto tehdään mahdollisimman kivuttomasti vanhempien ja viranomaisten kanssa yhteistyönä. Tällöin lapsille ja nuorille ei jää ristiriitaisia tunteita huostaanottamisesta ja heillä on lupa kiinnittyä uuteen ympäristöön. Tämän avulla lapsi tai nuori voi alkaa solmia uusia korjaavia suhteita aikuisiin. (Hansen 2004, 16.)

Ammatillisten Perhekotien Liitossa on jäsenenä tällä hetkellä noin 100 ammatillista yritysmuodossa toimivaa perhekotia, joiden hoidossa on yli 500 lasta ja nuorta. Ammatillisten Perhekotien Liiton tavoitteena on tukea liittoon kuuluvia jäsenperhekoteja korkealaatuisten lasten sijaishuoltopalvelujen tuottamisessa ja yhteistyön laatimisessa muun lastensuojelukentän kanssa yleisten toimintaedellytysten parantamiseksi. Liiton toiminta-ajatuksena on suorittaa jatkuvaan arviointiin perustuvaa prosessinomaista laatutyöskentelyä osallistumalla aktiivisesti yleiseen lastensuojelualan laadulliseen kehitys- ja yhteistyöhön. Liitto myös tukee ammatillisiin perhekoteihin

sijoitettujen lasten ja nuorten hoitoa, seuraa alan lainsäädännön kehitystä tehden tarvittaessa niihin muutos- ja parannusesityksiä. (APKL- Laatu lastensuojeluun.)

Ammatillisten Perhekotien Liitto haluaa toimia yhteistyöelimenä, jotta jäsenperhekodeissa mahdollistuisi laadukkaan hoitotyön edellytykset. Näitä edellytyksiä ovat perhekoti asianmukaisina tiloineen, kokenut henkilöstö, vanhemmuuteen sitoutuneet ja ammattikoulutetut vanhemmat, joilla on riittävät voimavarat ja motivaatio kasvattaa lasta sen edun ja eheän kehityksen mukaisesti. Tavoitteisiin päästäkseen Liitto järjestää koko jäsenperhekotikenttää koskevien liittokokous- ja koulutustapah- tumien lisäksi pienemmässä mittakaavassa alueellista verkostoitumista muun muassa laatupiirien muodossa. (APKL- Laatu lastensuojeluun.)

2.3 Perhekotiyrittäjäyys ja perhekodin perustaminen

Perheyrittäjäyys ei ole virallisesti määritelty, mutta perheyrittäjät edustavat vastuullista ja kasvullista omistajuutta. Kaikille perheyrittäjille on yhteistä se, että niissä kietoutuvat yhteen perhe, omistus ja liiketoiminta. Sitoutuminen on perheyrittäjissä yleensä vahvaa ja yrityksen omistava perhe antaa yritykselle kasvot tuoden yritystoimintaan mukaan tunteet, jotka tuovat lisäulottuvuutta järkipäiseen päätöksentekoon. (Aminoff, Elo-Pärssinen, Hakamo, Hartikainen, Hillgren-Pöyhönen, Hyrsky, Karsma, Koironen, Parmasuo, Vauhkonen & Wallden 2005, 21, 29–32.)

Koulutustausta, elämäntilanne ja asuinpaikkakunnan työllisyystilanne voivat osaltaan olla ohjaamassa työntekijää yrittäjän polulle, mutta erityisesti sosiaali- ja terveysalan pienyrityksille on tyypillistä yrittäjän aloittaneen liiketoiminnan kutsumuksesta (Kallio, Ripatti & Tanni 2008, 10; Kainlauri 2007, 30). Kainlauri (2007, 30) toteaa, että tavoitteena sosiaali- ja terveysalan yrityksessä ei niinkään ole kovan taloudellisen tuloksen tekeminen vaan laadukas hoiva- ja hoitopalveluiden tarjoaminen. Yrityksen perustaminen vaatii hyvän liikeidean lisäksi runsaasti työtä, kärsivällisyyttä ja uskoa omiin menestymismahdollisuuksiin. Yrityksen perustaminen on kasvamis- ja kehitty-

misprosessi, joka vaatii yrittäjältä monipuolista tietoa ja itsensä tuntemista. (Meretniemi & Ylönen 2009, 8-9; Kallio ym. 2008, 67.)

Erilaiset lait ja asetukset määrittelevät esimerkiksi yritystä, työntekijöiden ammattipätevyyttä, asiakkaan asemaa, kilpailuttamista ja toimitiloja (Kainlauri 2007, 42). Perhehoitoa ja ammatillisen perhekodin perustamista ja perhekotitoimintaa säädelään muun muassa seuraavilla laeilla, asetuksilla ja säädöksillä, joiden sisällön tunteminen on ammatillisen perhekotitoiminnan edellytys: Sosiaalihuoltolaki 710/1982, Lastensuojelulaki 686/1983 muutos 583/29.6.2006, Lastensuojeluasetus 16.12.1983/101, Sosiaalihuoltoasetus 607/1983, Perhehoitajalaki 312/1992 sekä Asetus perhehoitajalle maksettavasta palkkiosta 312/1992 muutos 930/2005. Lastensuojelulain 683/83, 33§ mukaan läänihallitukselta tarvitaan aina lupa yksityisten ympärivuorokautisten laitosten perustamiseen. Luvan saaminen edellyttää läänihallitukselta perhekodin toiminnan ja päämäärien tarkastusta ja niiden hyväksymistä. (Laaksonen 1993, 2, 4, 6; Länsi-Suomen lääninhallitus 2006; Helminen 1998, 58.) Puustisen (2006, 23) mukaan yrityksen perustaminen on iso päätös. Perhekotia perustettaessa on toiminnan ulkoisten puitteiden suunnittelun lisäksi punnittava omia resursseja sekä sisällöllisiä suuntaviivoja (Laaksonen 1993, 23).

Puustisen (2006, 66) mukaan yrityksen sijainti ja toimitilat saattavat kohota menestyksen kannalta keskeisiksi tekijöiksi. Perhekodin tulee olla tiloiltaan, rakenteeltaan ja varustetasoltaan lapsen edulle ja hoidolle sopiva (Laaksonen, 1993, 6). Tilojen tulisi olla kodinomaiset, tarkastetut ja tehtävään sopiviksi todetut ja perheen tulisi asua niissä (Viialainen 2006, 9). Perhekodeissa tulisi olla tilaa leikkeihin ja vapaa-ajan harrastuksiin esimerkiksi erilaisia tiloja musisointiin, askarteluun ja muihin harrastuksiin. Myös jokaiselle lapselle olisi suotavaa tarjota oma huone, jotta jokaisella on mahdollisuus yksityisyyteen. (Laaksonen, 1993, 25.) Perhekotivanhemmilla tulee olla ammatitaitoa itsenäiseen, vaativaan lastensuojelulain mukaiseen hoito- ja kasvatustyöhön ja yrittäjyyteen. Ainakin toinen perhekodin vastuuhenkilönä toimivista vanhemmista tarvitsee riittävän kokemuksen työstä, johon hän on ryhtymässä. (Länsi-Suomen lääninhallitus 2006.)

Toisaalta taas Niemelä (2005, 72) toteaa, että osa yritysmuotoisten perhekotien perustajista on luopunut lasten ja nuorten kanssa yhdessä asumisesta, rakentanut lapsille tai nuorille erillisen talon ja palkannut kolmivuorotyössä toimivat ohjaajat lapsia hoitamaan. Sijaishuoltoa on paljon helpompaa tarjota aikuisten oman elämän mukaisilla ehdoilla, normaalityönä, normaaleina työvuoroina, kuin antaa lapsille kokonaisvaltainen uusi koti. Lapsen ja nuoren todellista kokemusta ei kuitenkaan sijaishuollon muoto ratkaise, vaan toiminnan sisällön laatu, taustalla olevat perusajatukset ja se, miten sijaishuollon toimintatapa ja tavoite vastaavat lapsen ja nuoren tarpeisiin.

(Niemelä 2005, 72.)

2.4 Sijaisvanhemmuus perhekodissa

Vanhemmuus on etuoikeutettu tila kehittyä ihmisenä. Vanhemmuudessa turvallisuus tuo rauhaa ja järjestystä. Kasvatettava vaatii tarvitsemansa ajan ja läsnäolon. Lapsi tarvitsee myös rajoja, jotta vastuullinen ajatteluelämä alkaisi kehittyä. (Kantola 2001, 85–87, 118.) Yksinä vahvoina vanhempien toimintaa ohjaavina kehyksinä ovat kodin ulkopuolinen tieto ja kodin sekä perheen ulkopuolella vallitsevat, kulttuurisesti muovautuneet uskomukset. Mieleen jääneistä muistoista, uskomuksista ja tiedosta vanhemmat muovaavat omia yksilöllisiä kasvatustapoja ja vanhemmuuttaan. Vanhempien kasvatuskokemukset ovat pelkästään yhtenä tekijänä suuntaamassa vanhempien käyttäytymistä, jolloin vanhemmat joutuvat tilanteisiin, joissa sekä omat henkilökohtaiset kasvatuskokemukset sekä yleiset, vallalla olevat uskomukset kohtaavat saaden aikaan mahdollisia ristiriitoja. (Kemppainen 2001, 152–154.)

Viljamaa (2009, 127) toteaa, että turvallisessa ympäristössä lapsen ei tarvitse olla täydellinen. Timonen-Kallion (2009, 15) mukaan lapsi tarvitsee aina kasvunsa tueksi aikuiselta vuorovaikutusta ja läsnäoloa. Läsnäolo- ja vuorovaikutustaidot, oman persoonan käyttö sekä luottamuksellisen tunnesiteen rakentaminen on sijaisvanhemmuudessa keskeisiä osa-alueita, mutta ajan puute ja arjen tapahtumien päällekkäisyys ja ennustamattomuus vaikeuttavat tai jopa estävät yksilöllisiä sijaisvanhemman

ja lapsen välisiä kohtaamisia. Sijaisvanhemmuus voi näyttäytyä arkisena puuhailuna ja yhteisenä arjen elämisenä. (Timonen-Kallio 2009, 15–17.)

2.5 Kasvatus perhekodissa

Seppälän (2000, 14) mukaan kasvatus on laaja käsite ja sen voi määritellä monin eri tavoin. Kasvatus on määrätietoista ja tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan kasvatettavan persoonallisuuden kehittymiseen. Kasvatuksella pyritään tukemaan ja kehittämään kasvatettavan valmiuksia selviytyä elämässään itsenäisesti ja täten hallita todellisuuttaan. Kasvatuksella tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, toimenpiteitä ja tekijöitä, joilla pyritään välillisesti tai välittömästi vaikuttamaan kasvatettavaan, jotta hän pystyisi oman elämänsä subjektiksi. Kasvattajalla on usein mielessään jokin kasvatustavoite, johon hän toivoo kasvatettavan pääsevän. Tavoitteena on mahdollisimman yksilöllinen, tasapainoinen ja eheä persoonallisuus. Tavoitteisiin ja kasvatustoimenpiteisiin vaikuttavat monet tekijät, muun muassa kasvattajan ja kasvatettavan ihmiskäsitys, arvot, asenteet, temperamentti, maailmankuva ja maailmankatsomus. (Peltonen 2004, 20–21.)

Jokainen lapsi on heti perhekotiin tullessaan oikeutettu saamaan perhekodissa täysipainoisen sekä ammattitaitoisen hoidon ja kasvatuksen. (Länsi-Suomen lääninhallitus 2006.) Cacciatoren, Korteniemi-Poikelan ja Huovisen (2008, 77) mukaan on olemassa monenlaisia kasvatustapoja. Kasvatus voi olla moninaista esimerkiksi tavoitteellista, tahatonta tai suunnitelmallista. Kasvatukseen vaikuttavat monet asiat, kuten olosuhteet, yhteiskunnallinen tilanne, perheen tilanne, median vaikutus ja yksilön oma elämäntilanne. Perinteinen suomalainen kotikasvatus on ollut aikuisjohtoista kasvatusta, jossa aikuinen on määrännyt kokemuksensa ja ikänsä perusteella mikä on lapselle hyväksi. Tämä voi kuitenkin johtaa siihen, että aikuinen määrää liikaa lasten puolesta. Hyvä kasvatustyyli on ohjaava kasvatus, jossa lapsen annetaan tehdä valintoja eikä häntä heti rankaista vääristä teoista, vaan opastetaan ja neuvotaan, miten olisi pitänyt toimia. (Peltonen 2004, 21, 26.)

Partanen (2005, 20–21) toteaa, että sijaishuoltopaikassa nousevat keskeisiksi yhteisölliset resurssit, toimintakäytännöt ja periaatteet, jotka mahdollistavat rajoista ja säännöistä kiinnipitämisen sekä järjestyksen ja turvallisuuden säilymisen yhteisössä. Siihen tarvitaan keskinäistä luottamusta, velvollisuuksien ja oikeuksien määrittelyä, yhteisten pelisääntöjen luomista ja noudattamista sekä arvostavaa vuorovaikutusta. Hidas ja työläs tapa tukea lapsen tai nuoren kasvua ja kehitystä on luoda häneen luottamuksellinen, lämmin ja kunnioittava suhde, joka auttaa häntä näkemään ja ymmärtämään oma tilanteensa. Lapsen ja nuoren on saatava osakseen ehdotonta myötätuntoa ja hyväksyntää. (Partanen 2005, 20–21.)

Perhekotikasvatus vaihtelee eri perhekotien välillä, mutta pääsääntöisesti perhekodeissa pidetään tärkeänä normaalia perhe-elämää säännöllisine päivärytmeineen ja sääntöineen. Perhekodeissa myös peräänkuulutetaan toiminnallisuutta, kuten harrastusten löytämistä ja niiden ylläpitoa. Lapsille ja nuorille tarjotaan aikaa ja heitä kannustetaan avoimeen keskusteluun. Koulunkäynnin tukeminen ja lapsen yksilöllisyyden huomioonottaminen ovat myös avainasemassa. Sijoitetun lapsen biologiseen perheeseen ja sukuun kannustetaan lasta pitämään yhteyttä ja heidän kanssaan tehdä yhteistyötä. Lapsen kehitykselle on myös tärkeää avustaa häntä löytämään hyvä kaveripiiri ja antamaan hänelle vastuuta. Itsetunnon kohottaminen on myös tärkeää kasvatustyötä. (Laaksonen, 1993, 20.)

Värrin (2002, 84) kasvatussuhteen perustavimpia edellytyksiä ovat turvallisuus ja luottamus. Viljamaan (2009, 120) mukaan lapsen on joka päivä tärkeää saada kuulla ja tuntea olevansa tärkeä. Vain lapsen huomioonottamalla kasvattaja voi tunnistaa lapsensa tarpeet. Vain vuorovaikutuksellisessa dialogissa kasvattaja voi oppia, mitä hänen lapsensa tarvitsee juuri nyt kasvaakseen. Lapsensa kautta kasvattaja saa syvemmän tuntemuksen myös ihmisen kasvun yleisistä ehdoista joutuen tutustumaan samalla omien kykyjensä ja tietämyksiensä rajoihin. Kasvatussuhde on erityisen vaativa, koska siinä pyritään vaikuttamaan toiseen ihmiseen kunnioittaen hänen minuuttaan. Kasvatus ei olekaan mahdollista ilman kasvatussuhteen osapuolten yhteisiä merkityksiä. (Värri 2002, 84, 86, 91.)

Ijäs (2009, 44) toteaa, että oikean ja väärän oppiminen on tärkeä osa lapsen kasvua. Arvojen sisäistyminen kestää vuosia, kunnes lapsi ymmärtää ne omaksi sisäiseksi ääneksi ja omaksitunnoksi. Vanhempien ja kasvattajien tehtävänä on antaa lapselle selkeitä sosiaaliseen käyttäytymiseen liittyviä sääntöjä, jotka auttavat lasta kasvaamaan ja kehittymään vastuulliseksi ja eettisesti ajattelevaksi ihmiseksi. Vanhempien ja nuorten välillä on välttämätöntä säilyttää keskusteluyhteys ja siihen on varattava aikaa. Nuori toivoo sisimmissään syvällistä keskustelua ja kiinnostusta sekä vanhemman elämäkokemusta tarvitessaan rakkautta ja turvaa. Vanhempien yksituumaisuus ja heidän välinen yhteistyö lisäävät kodin turvallisuutta. (Ijäs 2009, 44, 47, 57.)

3 MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN PERHEKODISSA

3.1 Lapsuudesta aikuisuuteen

Nuoruusiässä siirrytään lapsuudesta aikuisuuden maailmaan ja se on ihmisen kehityskaaressa vaativa ajanjakso. Yhteiskunnassamme nuoruus saattoi aiemmin rajoitua muutamaan vuoteen, mutta nykypäivänä sen on huomattu laajentuneen jopa kahden vuosikymmenen pituiseksi ajanjaksoksi. Tähän muutokseen ovat vaikuttaneet erityisesti koulutuksen pidentyminen ja yhteiskuntamme elinkeinorakenteen muutos. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 124–125.)

Aaltosen, Ojasen, Vihusen ja Vilénin mukaan (2003, 18) nuoruuden ajatellaan alkavan nuoren biologisten muutosten myötä puberteetin alkaessa. Tällöin nuorelle usein tyypillistä on muuttua kriittiseksi aikuisia kohtaan ja kapinoida vanhempien ja koulun asettamia sääntöjä vastaan (Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta 2008, 19). Puberteetti-ikänsä aikana nuori etsii niin omaa minäkuvaansa kuin maailmankuvaansa, joten nuoruuden uhma, tunnevyöryt sekä muunlaiset itsenäistymisen taistelut tulisi nähdä sisäisyyden kehitysvaiheita vasten (Dunderfelt 1999, 96–97). Sijaiskotilapselle aikuisiksi kasvaminen on kovempaa kuin omien vanhempiensa kanssa eläneelle nuorelle johtuen perusturvallisuuden puuttumisesta varhaisessa kehityksessä. Tämä vaikuttaa minän eheyteen eli identiteetin rakentumiseen. (Laurila 1993, 93–94.)

Nuoruus voidaan jakaa eri vaiheisiin kuten varhaisnuoruuteen eli murrosikänsä, joka sijoittuu 12–16 vuoden ikään, nuoruuden keskivaiheeseen, jolloin nuori on 16–19 -vuotias sekä myöhäisnuoruuteen nuoren ollessa 19–25 -vuotias. Nuoruusiän aikana ihmisen suhde omaan itseensä, ulkonäkönsä ja fyysiseen minäänsä muuttuu. Myös suhde omaan ajatusmaailmaan muuttuu. Lisäksi suhde omaan lähipiiriin sekä laajemmin yhteiskuntaan ja sen rakenteisiin muuttuvat. Nuoruusiän aikana myös nuoren suhde ympäröivään todellisuuteen muuttuu, jolloin nuorta alkavat kiinnostaa enemmän

yleismaailmalliset kysymykset ja näin maailmankuva alkaa jäsentyä. (Vilkko-Riihelä 2003, 243.)

Mikko Salasuo (2008) kertoo nykykulttuurin nuorten joutuvan etsimään itse olemassa olonsa oikeutusta. Selkeiden perinteiden ja tapojen puuttuminen voi tehdä elämästä riskialttiimpaa, sillä perhe tai muu yhteisö ei tarjoa aiemman tapaista turvaa. Osalla nuorista on kyky ammentaa virikkeiden kirjosta rikas ja merkityksellinen elämä, mutta kasvava joukko nuorista ei omaa tämän ajan vaatimia kykyjä, jonka seurauksena he jäävät sekä kulttuurisesti että sosiaalisesti syrjemmälle. Salasuo tuo myös esille 2000-luvun elämän tarjoavan nuorille uusia ulottuvuuksia ei-toivottavalle käyttäytymiselle ja viittaa näiden näkyvän muun muassa huonosuon kasautumisessa, mutta yhtäläillä nuorten keskuudessa kasvavina mielenterveysongelmina. (Salasuo 2008.)

3.2 Nuoruusiän kehitystehtävät

Nuoruusiän aikana nuoren on selviydyttävä erilaisista kehitystehtävistä eli haasteista, joita hän tulee kohtaamaan. Osa kehitystehtävistä on normatiivisia, joiden päämääränä on toteuttaa yhteiskunnan malleja, sellaisia kuin kodista irtautuminen, koulutuksen valitseminen ja parisuhteen rakentaminen. Osa kehitystehtävistä kytkeytyy taas yksilön omaan psyykkiseen kehitykseen ja sisäiseen kypsymiseen; nuoren itsensä hyväksymiseen miehenä tai naisena. Nuori tiedostaa luopumisen lapsuuden aikaisista samastumiskohteista ja hänen tulisi samastua oman sukupuolensa edustajiin. Kehitystä tapahtuu kaikilla osa-alueilla, mutta nuoruusiän kehityksessä korostuvat kuitenkin enemmän tunne-elämän alueen kriisit ja yhteisölliset muutokset. (Vilkko-Riihelä 2003, 244–245.)

Robert J. Havighurstin (1972) mukaan nuoruuden kehitystehtävinä on saavuttaa uusi, kypsempi suhde molempiin sukupuoliin ja siihen liittyen löytää itselleen ominainen rooli maskuliinisuus- feminiinisyys-akselilla. Tunne-elämän kehitystehtävänä on it-

senäistyä lapsuuden perheestä ja valmistautua oman perheen perustamiseen. Tätä varten nuoren täytyy myös oppia ottaa vastuuta taloudestaan. Nuoren tulee myös löytää elämäänsä ohjaava maailmankatsomus ja moraali sekä pyrkiä käyttäytymään sosiaalisesti vastuullisesti ja hyväksyttävästi. (Aaltonen ym. 2003, 23.) Kehitystehtävien heikoimmin onnistuneet ratkaisut vaikuttavat siihen, miten ihminen pystyy myöhemmät tehtävät ratkaisemaan. Epäonnistunut ratkaisu voi johtaa muun muassa eristäytyneisyyteen ikätovereista tai syrjäytymiseen koulu- tai työuralta. Vanhempien merkitys korostuu kehitystehtävien ratkaisemisessa. (Heikkinen-Peltonen ym. 2008, 19; Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 52–53.) Heikkinen-Peltonen ja muut (2008, 19) tuovat teoksessaan esille kehitystehtävien onnistuneen ratkaisun antavan nuorelle kyvyn vastaanottaa rakkautta ja rakastaa takaisin.

Nuoren elämänhallintaa ja kehitystä kuvaa myös Erik H. Eriksonin ihmisen elämäntaakkaa käsittelevä teoria. Ihminen kohtaa elämäntaakkaansa aikana kahdeksan kehityskriisiä, jotka hänen tulisi osata ratkaista. (Dunderfelt 1999, 235.) Nuoruusiän läpikäytävä kriisi on identiteetin saavuttaminen – roolien hajaannuksen kriisi. Tämän vaiheen aikana summautuvat aikaisempien kriisien kokemukset ja nuori hakee omia voimavarojaan. (Aaltonen ym. 2003, 74–75.) Tässä vaiheessa nuori kysyy itseltään kuka hän on. Pystyessään siihen vastaamaan identiteetti on muotoutunut tai identiteetin eri puolet ovat yhdentyneet. Kysymyksen jäädessä avoimeksi nuori edelleen etsii uusia päämääriä ja tarkoituksia itselleen. Roolien hajaannus uhkaa yleensä niitä nuoria, jotka ovat epävarmoja omasta itsestään ja joiden on ongelmallista löytää paikkaansa yhteiskunnassa. (Vilkko-Riihelä 2003, 255.)

Vilkko-Riihelän (2003, 254) mukaan oleellisinta kriisin onnistuneessa läpikäynnissä ovat hallintakeinot ja kriisin käsittelytavat. Edellisen kriisin ongelmat positiivisesti käsitellessään ihminen on valmis kohtaamaan elämänsä seuraavan kriisin psyykkisesti vahvana. Selvittämättömät ongelmat usein heijastuvat myöhempisiin elämänvaiheisiin. (Aaltonen ym. 2003, 82–83.) Jotta psyykkinen kehitys olisi tasapainoista, on painopisteen kriisin ratkaisussa oltava myönteisten tunteiden puolella, vaikka yksilö tar-

vitsee myös jonkin verran negatiivisia tunteita selviytyäkseen elämän haasteista (Heikkinen-Peltonen ym. 2008, 16).

3.3 Perheen merkitys nuoruuden kehityksessä

Nurmi ja muiden (2006, 145) mukaan perheen merkitystä nuorten kehityksessä voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista. Lasten ja nuorten on oman turvallisuutensa vuoksi tärkeää saada kokemuksia yhteisöön kuulumisesta. Lähtökohtana tässä ovat perhe, suku ja ystäväpiiri, mutta myös koulu, harrastukset, seurakunta ja asuinyhteisö pystyvät tarjoamaan nuorelle merkittäviä kokemuksia kuulumisesta yhteisöön. Erityisesti vaikeuksien kohdatessa nuorta yhteisöllisellä tuella on ensisijainen merkitys. (Toivanen 2003.) Yksilön kehitysympäristön laajetessa vähitellen perhe omaa silti tärkeän roolin nuorten elämässä. Perheessä vanhemmat tukevat, neuvovat ja ohjaavat nuorta ja omalla toiminnallaan nuori voi vaikuttaa siihen, miten vanhemmat häneen suhtautuvat. (Nurmi ym. 2006, 145.)

Toivion ja Nordlingin (2009, 158) mukaan selkeiden rajojen ja johdonmukaisen kasvatuksen asema korostuu entisestäänkin murrosikäisen suotuisan kehityksen turvaamiseksi. Perusturvallinen kasvuympäristö, jossa perheen arjen käyttäytymismallit ja tunteen ilmaisut ovat positiivisia ja nuoren kypsytyksen sidoksissa olevien vapauksien ja vastuiden suhde on oikeanlainen, luo turvallisen perustan nuoren identiteetin tasapainoiseen kehitykseen (Toivio & Nordling 2009, 158).

Nurmi ja muut (2006, 145) esittävät nuoren ja hänen vanhempiansa välisen vuorovaikutuksen tarkkailun yhdeksi näkökulmaksi mietittäessä perheen merkitystä nuoren kehityksessä. Heidän mukaan Collinsin ja Laursenin (2004) perhevuurvaikutuksen tutkimus on osoittanut lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen muuttuvan lapsuudesta nuoruuteen siirryttäessä vanhemman yksisuuntaisesta ohjauksesta keskusteluun ja yhteiseen päätöksentekoon pohjautuvaksi kanssakäymiseksi. Siirtymä näkyy tutkimuksen mukaan myös nuoren ja

vanhemman keskinäisen läheisyyden ja riippuvuuden sekä yhdessä vietetyn ajan vähenemisenä, joten tällöin nuoren autonomia suhteessa vanhempiin lisääntyy. Vuorovaikutuksen muotojen muuttuessa perheiden väliset vanhempi-lapsi- suhteen läheisyyden erot säilyvät kuitenkin samankaltaisina. Tämän osoittaa se, että nuoret listaavat vanhemmat useimmiten läheisimmiksi ihmisikseen heti hyvien ystävien jälkeen. (Nurmi ym. 2006, 145.)

Nurmen ja muiden (2006, 146) mukaan toinen tapa kuvata nuoren ja hänen vanhempiansa suhdetta on pohtia vanhempien käyttämiä kasvatustyyliä. Baumrindin klassisessa teoriassa nähdään kasvatuksen pääulottuvuuksina vanhempien lapsille osoittamat tunteet sekä toisaalta vanhempien kontrolli. Nurmi ja muut (2006, 147) tuovat pohdinnoissaan esille vanhemmuuden yhteyksien nuorten ajatteluun ja käyttäytymiseen olevan monimutkaisia ja niiden tapahtuvan monissa ympäristöissä. Läheinen suhde vanhempiin ja autoritaarinen vanhemmuus, jossa vanhempien kontrolli ja tiukat vaatimukset korostuvat myönteisen ilmapiirin puuttuessa, saattavat varjella nuoria erityisesti ongelmien kasaantuessa, mutta niiden merkitys voi myös olla asioiden sujussa hyvin vähäinen. Samalla tavalla kaveripiirin kielteinen vaikutus nuoreen saattaa olla vähäisempi, jos hänen suhteensa vanhempiin ovat läheiset ja vanhemmat ohjaavat lapsensa toimintaa suhteellisen paljon. (Nurmi ym. 2006, 146–147.)

3.4 Mielen terveyden edistämisen ulottuvuuksia

Mielen terveydelle ei ole olemassa yleispätevää määritelmää (Eby & Brown 2009, 3). Lehtinen ja Lehtinen (2007, 85) määrittelevät mielen terveyden olevan hyvinvoinnin välttämätön perusta, joka koostuu hyvin arkisista asioista kuten muun muassa kyvyistä kohdata vastoinkäymisiä, taidosta tulla muiden ihmisten kanssa toimeen sekä itsensä hyväksymisestä ja arvostamisesta. Mielen terveyden määritelmät muuttuvat ajan mennessä eteenpäin ja ne ovat kulttuuriin sidoksissa. Nykyisin mielen terveys nähdään kokonaisuutena, jonka rakentumiseen vaikuttavat niin ympäristö, ihmisen fyysiset ja psyykkiset perintötekijät kuin vuorovaikutus lähimmäisten ja sen kulttuu-

rin kanssa, jossa ihminen elää. Mielenterveys käsitetään voimavaraksi, ihmisen ja ympäristön vuorovaikutukseen liittyväksi kehitysprosessiksi, missä henkinen hyvinvointi vaihtelee ajan ja elämäntilanteiden mukaan. (Saarelainen, Stengård & Vuori-Kemilä 2001, 13.)

Sohlman tuo julkaisussaan (2004, 35) esille positiivisen mielenterveyden käsitteen, jota Hosman, Lehtinen ja Lahtinen ovat käyttäneet käsitteenä mielenterveydestä. Positiivinen mielenterveys on joukko erilaisia psykologisia resursseja ja kykyjä joiden avulla ihminen kehittyy psyykkisesti ja fyysisesti hyvinvoivaksi, rakentaa tyydyttäviä sosiaalisia suhteita, nauttii elämästään, sopeutuu haastaviin ja stressaaviin tilanteisiin sekä toteuttaa muita subjektiivisia ja sosiaalisia päämääriänsä. Nämä psykologiset resurssit ja kyvyt, kuten esimerkiksi yksilön omat voimavarat ja sosiaalinen tuki, mahdollistavat positiivisia seurauksia ja ehkäisevät negatiivisia seurauksia. Sohlmanin tutkimuksessa positiivinen mielenterveys koostuu koherenssin eli luottamuksen tunteesta, itseluottamuksesta ja omasta tyytyväisyyden tunteesta itseä kohtaan. (Sohlman 2004, 38, 40.)

3.4.1 Nuorten mielenterveys nyky-yhteiskunnassa

Nuorten psyykkinen pahoinvointi on tullut aiempaa näkyvämmäksi ja se ilmenee vakavien mielenterveysongelmien lisääntymisenä (Friis, Eirola & Mannonen 2004, 147). Nuorisopsykiatrian professori Marttunen toteaa mielenterveyshäiriöiden olevan nuoruudessa kaksinkertaisesti yleisempiä kuin lapsuudessa ja niiden tavoittavan esiintyvyyshuippunsa varhaisessa aikuisuudessa. Nuoruusiässä aikuisuuden mielenterveyshäiriöistä noin puolet alkaa ennen 14 vuoden ikää ja noin kolme neljäsosaa ennen 24 ikävuoden saavuttamista. (Marttunen 2009.)

Nuoruus on myös haavoittuvuuden aikaa kaikkien mahdollisuuksien ja haasteiden lisäksi. Osalle nuorista nuoruusvuosina alkaa kasautua ongelmia, jotka näkyvät usein joko psyykkisenä pahoinvointina tai ulkoisen häiriökäyttäytymisen ilmentymisenä. Aikuisiässä nuoruusiän ongelmat voivat hävitä joidenkin kohdalla, kun taas toisten

kohdalla ne voivat vakiintua kasautuvaksi ongelmavyöhdiksi. Nuorten masentuneisuuden ja sisäänpäin suuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen vaikuttavat lukuisat konfliktit perheessä, nuorten huono kohtelu ja hyväksikäyttö, joten perheen sisällä vuorovaikutuksella on merkitystä. Myös perheen riittäisyys ja vanhempien avioero sekä negatiivinen vanhemmuus lisäävät omalta osaltaan nuorilla myöhemmin ilmenevää masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta. (Nurmi ym. 2006, 150–151.)

3.4.2 Nuorten mielenterveyden edistäminen

Mielenterveyden edistämällä yritetään optimoida yhteiskunnan ja yhteisöjen mielenterveyttä sekä hyvinvointia ja näiden kautta myös ihmisten hyvää mielenterveyttä. Hyvää mielenterveyttä voidaan tukea erilaisilla keinoilla kuten vahvistamalla lasten ja nuorten hyvinvointia ja heidän selviytymistaitojaan, vaikuttamalla heidän elinympäristöön, taloudelliseen perusturvaan, sosiaalisiin suhteisiin ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen sekä mielenterveyden perus- ja erikoispalveluihin. (Koski-Stenholm & Rantanen 2004.)

Andersson (2008, 72–73) tuo esille tekstissään koulun laajoja mahdollisuuksia tukea nuorten kasvua ja kehitystä sekä ohjata sitä nuoren kannalta suotuisempaan suuntaan. Moniammatilliseen asiantuntijoiden verkostoon kuuluvat seurakuntien ja kuntien erityisnuorisotyö sekä alueella työskentelevät viranomaistahot, jotka ovat tekemisissä lasten ja nuorten kanssa. Andersson ilmaisee, että mikäli koulussa halutaan tehokkaasti ehkäistä ja vähentää muun muassa nuorten mielenterveysongelmia, päihteiden käyttöä sekä väkivaltaista käyttäytymistä, koulun tarpeellisia yhteistyökumppaneita olisivat niin erilaiset oppilaitokset kuin järjestötkin. (Andersson 2008, 77–78.)

Toivio ja Nordling (2009, 326) esittävät teoksessaan mielenterveysryhmän johtaja professori Walhbergin koonneen yhteen ne mielenterveyden edistämisen toimenpiteet, joilla on näyttöön perustuvasti voitu osoittaa olevan myönteistä vaikutusta. Nuoria koskien näitä menetelmiä ovat olleet kouluissa toteutettavat mielentervey-

den edistämishjelmat, kiusaamisen vähentämiseen tähtäävät yhteisöohjelmat ja ohjelmat, joilla kannustetaan yhteisölliseen osallistumiseen sekä psykoedukatiiviset mielenterveyden ensiapukurssit. (Toivio & Nordling 2009, 326.) Eskolan ja Karilan mukaan (2007, 57) koulu on hyvin tärkeä kehitysympäristö ja koulun tavoittaessa koko ikäluokan sillä on hyvät edellytykset vaikuttaa lapsiväestön kehitykseen.

Friisin ja muiden (2004, 50) mukaan nuorten kohtaaminen ja tukeminen vaatii nuorten kasvu- ja kehitysprosessien sekä elämänhallinta- ja terveystietämisen tuntemista. Mäkijärvi (2008, 147) painottaa aikuisille nuorten huomaamista ja kuuntelemista. Nuorelle voi olla kohtalokasta, jos aikuinen ei ehdi kuuntelemaan hänellä ollessa jostain tärkeää asiaa. Mitä suurempia huolia nuorella on, sitä malttamattomampi hän on odottamaan aikuisen huomiota. Aikuinen voi merkittävästi vaikuttaa nuoren hyvinvointiin miettimällä ajankäyttöään sillä hetkellä, kun nuori todella tarvitsisi omaa aikuistaan. Pettymys aikuiseen voi aiheuttaa nuorelle vihan tunteita, jolloin muutenkin huonossa tilanteessa oleva nuori voi ajautua lähemmäksi esimerkiksi alkoholia tai muuten vain negatiivista ajattelua itseään kohtaan. (Mäkijärvi 2008, 148–149.)

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta Nuoran ja Nuorisotutkimusverkoston julkaiseman vuoden 2009 nuorisobarometrin tulosten mukaan nuoret harrastavat mielellään taidetta ja kulttuuria ja tänä päivänä kahdella kolmesta nuoresta on jokin luova harrastus. Nuoret hakevat kulttuurista ennen kaikkea iloa ja elämyksiä. Barometriin oli kerätty tietoja 15–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten asenteista ja osallistumisesta taiteeseen ja kulttuuriin. (Myllyniemi 2009, 187.) Osan barometriin vastanneiden mielestä nuorten luovuutta voisi parhaiten tukea kannustamalla, tukemalla ja motivoimalla omatoimisuuteen, kokeiluun ja harrastuksiin. Vanhempien tuen koetaan olevan tärkeä tekijä koulun lisäksi. Vanhemmat voivat tuellaan, omalla esimerkillään ja kasvatuksella edistää nuorten luovuutta, joten vanhempien rooli nähdään tärkeänä. Monissa barometrin vastauksissa perheen esimerkki ja vaikutus näkyi ensisijaisena muun yhteiskunnan vaikutukseen nähden. (Myllyniemi 2009, 52.) Kainulaisen opinnäytetutkimus (2002) yhdeksäsluokkalaisten mielenterveyden käsityksestä ja sen kokemisesta tuo esille harrastustoiminnan ja siihen liittyvien aikuisten suoja-

van nuoren mielenterveyttä edistämällä nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä terveitä elämäntapoja.

3.4.3 Ennaltaehkäisevä mielenterveystyö

Hastrup, Toikka ja Solantaus (2005, 11) ilmaisevat yhteiskunnassamme olevan tarve ennaltaehkäisevälle mielenterveystyölle. Hastrupin ja muiden (2005, 11) Vavu-hankkeen loppuraportin mukaan Zeanah ja Robert-Tissot ajattelevat tämänhetkisen tiedon valossa lapsen syntymään ja sitä seuraavaan aikaan kohdennettujen ehkäisevien interventioiden voivan olla hyvinkin tehokkaita ehkäisemään lasten psyykkisiä häiriöitä. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen perustason työssä – hankkeen (Vavu) tarkoituksena oli saada lasten ennaltaehkäisevä mielenterveystyö pysyväksi osaksi peruspalveluita sillä tavalla, että psykososiaalisten riskitekijöiden varhainen tunnistaminen sekä lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen tukeminen olisivat osa perustason työtä aiempaa suunnitelmallisemmin ja tehostetummin. (Hastrup ym. 2005, 13.)

Terveydenhoitajille suunnitellun koulutusohjelman tavoitteena oli sekä opettaa tunnistamaan perheitä, joissa lapset ovat erityisen alttiita psykososiaalisen kehityksen ongelmille että työskentelemään vanhempien kanssa tavoilla, jotka avittavat vanhempia hoitamaan omia ongelmiaan tehokkaammin, parantavat vanhempien ja lasten keskinäistä kanssakäymistä ja sitä kautta parantavat lasten kehittymistä ja hyvinvointia. Projekti ja Vavu -koulutus ovat lisänneet ja tehostaneet sosiaali- ja terveydenhuollon perustason työssä lasten ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä, jonka toivotaan tehoavan pitkällä tähtäimellä ennaltaehkäisevästi sekä nuorten että aikuisten mielenterveyshäiriöihin. (Hastrup ym. 2005, 13, 37.) Friisin ja muiden (2004, 36) mukaan preventiivisessä eli ennaltaehkäisevässä perhehoitotyössä korostuu juuri varhaisen tuen merkitys ja perheiden voimavarojen tunnistaminen ja vahvistaminen. Terveyttä edistävässä toiminnassa nostetaan sisällöllisesti esiin sosiaaliseen ja psyykkiseen terveyteen liittyviä asioita, joita ovat esimerkiksi elämänhallintaan ja itsetuntoon liittyvät seikat sekä psyykkiset kriisit ja niistä selviytyminen. (Friis ym. 2004, 36.)

3.5 Kiintymyssuhteen merkitys mielenterveydelle

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lasta ohjaavat kehityksessä suhteellisen pysyviksi muotoutuneet sisäiset mallit läheisyydestä, turvasta ja omasta arvosta, jotka on opittu varhaisessa ja kiinteässä ihmissuhteessa (Sinkkonen & Kalland 2003, 175). Sinkkonen ja Kallandin (2003, 175–176) mukaan tutkimuksissa on tullut ilmi, että turvallinen kiintymyssuhde säilyy turvallisena suotuisissa oloissa, joissa perheet säästävät taloudelliselta, sosiaaliselta ja poliittiselta ahdingolta. Turvallisesti kiinnittyneeseen lapseen voivat haitallisesti vaikuttaa stressaavat ja traumaattiset kokemukset, kuten vanhempien avioero, läheisen kuolema tai hylätyksi tuleminen. Nämä voivat omalta osaltaan vaikuttaa siihen, että turvallisesti kiinnittyneestä lapsesta tulee turvaton. Positiiviset muutokset, joita ovat esimerkiksi vanhempien terapia, taloudellisen tilanteen paraneminen ja hyvät korvaavat ihmissuhteet, voivat puolestaan luoda hyvät edellytykset turvallisen kiintymyssuhteen kehitykselle. (Sinkkonen & Kalland 2003, 175–176.)

Huostaanotetun lapsen kiintymyssuhde voi olla luonteeltaan turvaton tai selkiytymätön johtuen varhaisista vuorovaikutussuhteista ja kielteisistä kokemuksista. Lapsi saattaa olla kiintymyssuhteessaan jopa traumatisoitunut. Lapsen kokemukset vaativat sijaisvanhemmilta tukea ja ymmärrystä, jolloin sijoitettu lapsi tarvitseekin tavallista lasta enemmän hoivaa ja huomiota. (Ahto & Mikkola 1999, 19.) Määttä tuo esille (2007, 15) toisaalta lasten hämmästyttävän taidon pystyä selviytymään psykososiaalisesti vaikeista kasvuoloista. Määttä puhuu relienssistä, jolla tarkoitetaan ihmisen kykyä selviytyä tai elpyä traumatisoivista olosuhteista. Tätä kykyä vahvistavat lapsen älykkyys ja taito käsitellä stressaavia tilanteita sekä aikuissuhde, jonka lapsi kokee emotionaalisesti turvalliseksi. Vaikka lapset ovatkin yllättäviä selviytyjiä, heille on huomattavasti helpompaa jos joku on auttamassa. (Määttä 2007, 15, 22.)

Perhekodeissa tiedostetaan varhaisten vuorovaikutussuhteiden merkitys psyykkiselle hyvinvoinnille ja että vuorovaikutussuhteet, joille lapsi on syntymästään asti jo alttina, luovat pohjan mielenterveydelle. Lapsen ehyelle kehitykselle on välttämätöntä,

että lapsella on vähintään yksi pysyvä vuorovaikutussuhde aikuisen kanssa. Perheko-
dit tarjoavat lapselle kodin, jossa he voivat käydä läpi elämän mukanaan tuomia ko-
kemuksia turvallisessa ympäristössä sekä voivat opetella elämän perussääntöjä ja
taitoja aikuisten turvallisessa ohjauksessa. Perheessä elettyä tavallinen arki toimii
perhekodeissa kasvatuksen ja huolenpidon tukena. (Perhekoti Pukinkontti, 2009;
Perhekoti Nurmipirtti.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää perhekoteihin sijoitettujen nuorten kokemuksia perhekodissa kasvamisesta ja elämisestä. Tarkoitus oli myös selvittää millainen on nuorten mielestä ihanneperhekoti. Opinnäytetyössä tutkittiin onko nuorten näkökulmasta tarvetta muutoksille perhekotityössä. Tutkimuksessa selvitettiin myös nuorten suhteita perhekodin vanhempiin ja kuinka hyvin he pystyvät heihin tukeutumaan. Lisäksi selvitettiin millaisia näkemyksiä nuorille on syntynyt kasvatuksesta ja mielenterveyden edistämisestä perhekodissa.

Tutkimustehtäviksi nousivat seuraavat asiat:

1. Millainen merkitys perhekodilla nuorelle on ja millaisia kokemuksia heillä on sijaislapsena elämisestä?
2. Millaiset ovat nuorten näkemykset perhekodin arjesta, kasvatuksesta ja mielenterveyden edistämisestä?
3. Millaista tukea nuoret ovat perhekodissa saaneet, ja millaista tukea he olisivat tarvinneet?
4. Millaisia näkemyksiä nuorilla on ihanneperhekodista?

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda uutta tietoutta Ammatillisten Perhekotien Liitolle ja liittoon kuuluville perhekodeille nuorten näkemyksistä perhekoti-elämästä sekä tuoda esille perhekotitoiminnan kehitysehdotuksia nuorten näkökulmasta. Opinnäytetyö tarjosi sijoitetuille nuorille vaikuttamiskanavan, josta he voivat myös saada vertaistukea ja vastauksia joihinkin heitä askarruttaviin kysymyksiin. Opinnäytetyön tekijöille tutkimus toi uutta syvällistä tietoutta perhekotityöstä ja nuorten kokemuksista sekä heidän suhtautumisesta sijoitukseen, jota opinnäytetyön tekijät voivat käyttää hyödyksi työelämässään.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusmenetelmä

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto kerätään todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 163–164). Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 157) toteaa, että laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, johon sisältyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta. Kanasen (2008, 24) mukaan laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen ja ymmärrettävän tulkinnan antaminen sekä sillä pyritään ilmiön syvällisempään ymmärtämiseen. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan keinoja, joiden avulla tutkittavien ”ääni” ja näkökulmat tutkittavasta aiheesta pääsevät esille (Hirsjärvi ym. 2009, 164).

Tutkimuksen tutkimusmenetelmäksi valittiin kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä, joka sopii parhaiten pyrittäessä kuvailemaan todellista elämää ja ymmärtämään subjektiivisia kokemuksia, joiden mittaaminen määrällisesti ei ole mahdollista (Hirsjärvi ym. 2009, 163–164). Laadulliselle tutkimukselle on olennaista, että kohdejoukko valitaan satunnaisotoksen sijaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkimus toteutetaan joustavasti olosuhteiden mukaan tutkimussuunnitelmia täydentäen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään paljastamaan ja löytämään tosiasioita eikä niinkään todentamaan jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 157, 160.) Kvalitatiivisen tutkimuksen soveltuvuutta tähän tutkimukseen lisäsi myös se, että myös muut nuorten mielipiteitä tutkineet tutkimukset ovat onnistuneet hyvin laadullisina tutkimuksina. Täten tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä päädyttiin käyttämään laadullista tutkimusta.

5.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Kohderyhmäksi valittiin 12–21 -vuotiaat perhekoteissa asuvat nuoret. Tutkimuksessa keskityttiin nimenomaan nuoriin, joten tutkimukseen osallistuvien nuorten iän alaraja asetettiin 12- ikävuoteen. Yläikärajaksi muotoutui 21. ikävuosi, koska sen ikäiset nuoret ovat yleensä jo itsenäistyneet perhekoteista ja kuuluvat täten jälkihuollon piiriin. Keski-Suomen alueella oli tutkimushetkellä ammatillisia perhekoteja yhteensä 14, jotka kuuluivat Ammatillisten Perhekotien Liittoon (APKL). Määttäsen (2010) keräämän tilastotiedon mukaan Keski-Suomen alueen jäsenperhekoteihin oli sijoitettuna vuoden 2009 lopulla 34 yli 12-vuotiasta nuorta. Tästä tilastosta puuttuu kahden jäsenperhekodin nuorten määrä palauttamattomien tilastolomakkeiden takia (Määttäsen 2010).

Ennen varsinaisen tutkimuksen aloittamista sovimme yhteistyöstä Ammatillisten Perhekotien Liiton kanssa. Tämän jälkeen anoimme luvan tutkimuksen tekemiseen liitolta. Keski-Suomen ammatillisiin perhekoteihin lähetettiin kirje (liite 1), jossa esittelimme itsemme ja kerroimme toteutettavasta tutkimuksesta. Kirjeessä näkyi tutkimuksen suorittajien sekä ohjaavien opettajien nimet siltä varalta, jos perhekodin vanhemmille tai nuorille olisi tullut jotain kysyttävää. Kirjeiden yhteydessä oli saatekirje Ammatillisten Perhekotien Liiton puheenjohtajalta, Kari Kokolta, joka sisälsi lyhyen perhekotivanhempien motivointilausekkeen työmme luotettavuutta lisäämään. Kirjeessä ilmoitettiin aikaväliksi kaksi viikkoa, jonka sisällä nuorten tuli vastata kyselyyn. Nuorille laadittiin myös oma kirje (liite 2), jossa keskityttiin ohjeistamaan kyselyyn vastaamista. Kirjeiden postittamisen jälkeen otettiin perhekotien vanhempiin puhelimitse yhteyttä pyytäen heitä kannustamaan nuoria vastaamaan kyselyymme. Tällä tavoin pystyttiin lisäämään vastaamisprosenttia ja saamaan kattavampaa materiaalia tutkimukseen.

5.3 Aineiston keruu

Pääasiallisena aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytimme Internetiin laitettavaa kyselyä, jossa oli avoimia kysymyksiä. Kysely tunnetaan survey- tutkimuksen keskeisenä menetelmämuotona. Englanninkielinen survey- termi tarkoittaa niitä kyselyyn, havainnoinnin ja haastattelun muotoja, joissa aineistoa kerätään yhtenäistysti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen jostakin tietystä perusjoukosta. Kyselytutkimusten etuna pidetään yleisesti laajan tutkimusaineiston keräämistä: tutkimukseen voidaan saada osallistumaan paljon henkilöitä sekä siinä voidaan kysyä monista eri asioista. (Hirsjärvi ym. 2009, 193–195.)

Kyselytutkimukseen liittyy myös heikkoja puolia. Aineistoa voidaan pitää pinnallisena eikä ole selvää, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen eli ovatko vastaajat pyrkineet antamaan huolellisia ja rehellisiä vastauksia. Ei ole myöskään selvää ovatko laaditut vastausvaihtoehdot olleet onnistuneita vastaajien näkökulmasta. (Hirsjärvi ym. 2009, 193–195.) Kyselyn laatimisessa on varottava sotkemasta yhteen kysymykseen kahta eri asiaa. Se ensinnäkin hankaloittaa kysymykseen vastaamista, ja toiseksi tutkijalla ei ole analysoidessaan vastauksia mitään keinoa päätellä, kumpaan kysymykseen on vastattu (Routio 2007). Vehkalahden (2008, 17–20) mukaan hyvän lomakkeen laatiminen vie ja vaatii aikaa. Pyrimme kiinnittämään erityisesti huomiota kysymysten luonteeseen ja rakenteeseen väärinymmärrysten välttämiseksi.

Hirsjärvi ja muut (2009, 209) toteavat kvalitatiivisen tutkimuksen keinona voivan käyttää myös avointa haastattelua. Avointa haastattelumenetelmää käyttäessä haastattelija selvittelee haastateltavan ajatuksia, tunteita ja käsityksiä sen mukaan kuin ne nousevat aidosti esille keskustelun kuluessa. Kaikista haastattelun muodoista avoin haastattelu on lähimpänä keskustelua eikä siinä ole kiinteää runkoa, joten tilanteen ohjailu jää haastattelijan huoleksi. Haastattelun suurimmaksi eduksi voi lukea sen aineiston keruun joustavan säätelyn tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. (Hirsjärvi ym. 2009, 205, 209–210.) Haastattelijalla on tilaisuus oikaista

mahdollisia väärinkäsityksiä, käydä keskustelua tiedonantajan kanssa ja selventää ilmausten sanamuotoja (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75).

Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä asettaa myös haasteita. Haastattelutilanteessa haastattelijan tulee ylläpitää haastateltavan motivaatiota haastattelun ajan ja hänen tulee löytää yhteinen kieli haastateltavan kanssa. Haastattelijan on oltava selkeä, avoin ja herätettävä luottamusta haastateltavan silmissä, koska haastateltava voi kokea tilanteen monella tapaa itseään uhkaavaksi ja pelottavaksi tilanteeksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 206.) Haastattelijan tulisi myös osata esittää ymmärrettäviä ja selkeitä kysymyksiä, osata kuunnella haastateltavaa sekä tuoda hänelle esille se, että hänen antamansa tiedot eivät pääse millään tavalla ulkopuolisten käsiin.

Haastattelu valittiin kyselyn lisäksi toiseksi aineistonkeruumenetelmäksi, koska sen avulla pystyttiin syventämään kyselyssä vaillinaiseksi jääneitä teemoja. Näitä teemoja olivat esimerkiksi nuorten mielenterveyden tukeminen ja heidän saamansa tuki perhekodissa. Haastattelun avulla syvennettiin kyselyn kautta saatujen tietojen peruste-luja. Haastattelimme kyselyn lisäksi kahta nuorta. Valitsimme haastateltavat kyselyssä esiintyvän halukkuuden perusteella. Kyselyyn nuorilla oli mahdollisuus lisätä sähköpostiosoite, jos he halusivat osallistua avoimeen haastatteluun kyselyn lisäksi. Valitsimme haastateltaviksi Jyväskylän perhekodeista pojan ja tytön, joista toinen oli ollut sijoitettuna perhekodissa pari vuotta ja toinen kymmenisen vuotta. Näiden nuorten näkökulmat asioista voivat olla vaihtelevia johtuen sijoituksen pituudesta. Pidemmän aikaa sijoitettuna ollut nuori voi tuoda erilaisen näkökulman kokemuksistaan kuin vasta sijoitettu nuori. Suoritimme toisen haastatteluista yleisessä kirjastossa ja toisen nuoren perhekodissa. Haastateltaville ei lähetetty erillistä haastattelurunkoa, sillä tarkoituksenamme oli syventää haastattelussa niitä kyselyn kysymyksiä, joihin nuoret olivat vastanneet suppeasti.

Suoritimme avoimet haastattelut yksilöhaastatteluina, jotka nauhoitimme nauhurille muistiinpanojen tekemisen sijaan. Muistiinpanoista välittyy ainoastaan kirjoittajan näkemys tilanteesta ja mitä on nähty aiheelliseksi kirjoittaa, kun taas ääni- tai kuva-

nauhoituksen avulla itse autenttiseen tilanteeseen voidaan palata (Kananen 2008, 79). Tutkijalla on kaksi tapaa valittavana aineiston purkamiseen. Koko haastattelu-dialogi voidaan puhtaaksikirjoittaa eli litteroida tai aineistosta voidaan tehdä päätelmiä sekä teema-alueisiin yhdistämistä ilman koko aineiston puhtaaksikirjoittamista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 138.) Litteroimme koko haastattelun ja teimme litteroidusta tekstistä yhdistelyä teema-alueisiimme. Litteroitua aineistoa oli yhteensä 9 sivua, rivivälillä yksi ja fonttikoolla 12.

5.4 Aineiston analyysi

Kylmän ja Juvakan (2007, 66) mukaan aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin. Hirsjärvi ja muut (2007, 219) tuovat esille teemoittelun olevan yksi tavallisimmista analyysimenetelmistä. Tutkimuksen tulosten analysoinnissa käytämme teemoittelua. Teemoittelun avulla tutkimusaineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymyksiä valaisevia teemoja, jolloin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Teemoittelussa etsitään tällöin vain keskeisiä vastauksia tutkimuksen tutkimustehtäviin ja tarkoitukseen. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176.) Hirsjärvi ja Hurme (2009, 142) toteavat samasta teemasta voivan syntyä keskustelua eri kysymysten kohdalla, jolloin tulee kuitenkin pyrkiä yhdistelemään teemat yhdeksi kokonaisuudeksi.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 93) toteavat teemoittelun voivan olla luokituksen kaltaista, jossa kuitenkin painottuu, mitä kustakin teemasta on vastattu. Teemat valitsimme asettamiemme tutkimuskysymysten pohjalta. Tutkimustulosten teemoiksi muodostuivat:

- 1) *Taustatietoa kyselyyn vastanneista*
- 2) *Perhekodin merkitys nuorelle ja heidän kokemus sijoitettuna elämisestä*
- 3) *Nuorten näkemykset perhekodin arjesta*
- 4) *Perhekodin kasvatus ja mielenterveyden edistäminen*
- 5) *Perhecodissa saatu tuki*

6) Nuorten kuvaamat ihanneperhekodin ominaisuudet

Vastauksista olemme poimineet tutkimuksemme kannalta keskeisimmät asiat nostaten esiin samankaltaisuuksia ja poikkeavuuksia. Liitteenä 4 on teemoihin perustuva aineistopolku, jossa on tarkemmin luokiteltu teemojen alle aineistosta nostetut yleistyksen. Esimerkiksi perhekodin merkityksen alle on nostettu sopeutuminen ja kodintuntu, joita on taas avattu aineistosta nousseilla keskeisimmillä käsitteillä. Aineistopolku ei ole täysin tarkkarajainen, sillä nuoret ovat saattaneet vastata tietyn kysymyksen alla toiseen teemaan kuuluvaan kysymykseen, esimerkiksi mielenterveyttä koskevissa kysymyksissä nuoret nostavat mielenterveyttä esille myös tukea tai arkea käsittelevissä kysymyksissä.

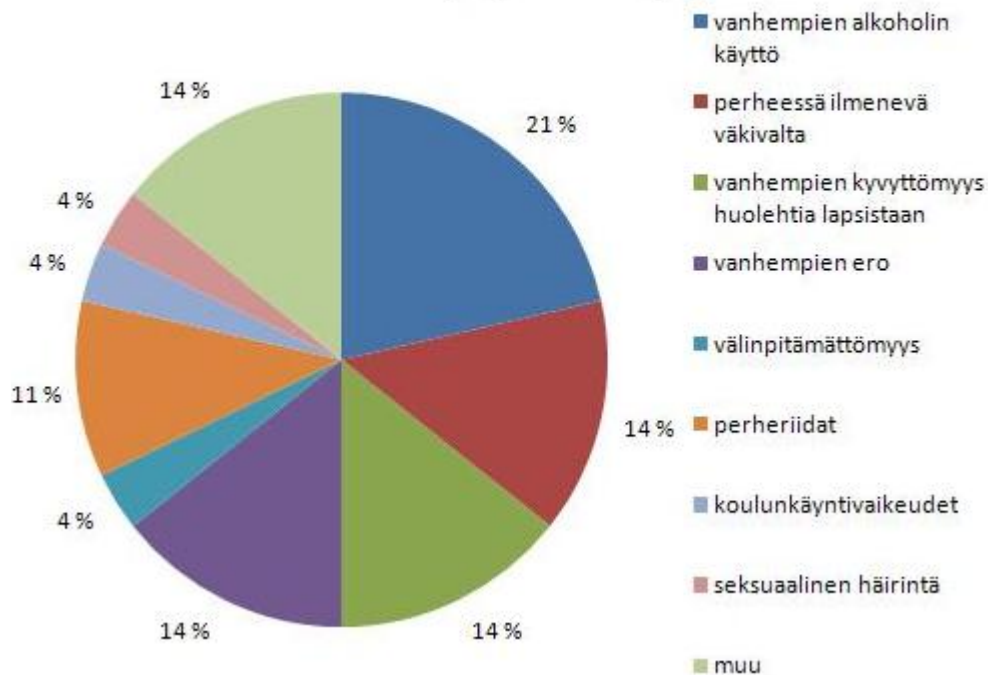
6 TUTKIMUSTULOKSET

Käytämme suorissa lainauksissa ajatusviivoja tunnistettavuuden estämiseksi jättäessämme osia pois nuorten vastauksista. Emme lisänneet suorien lainauksien perään mitään tunnistettavuutta helpottamaan vaan lainaukset pysyvät täysin anonyymeinä. Kyselyn vastausprosentti oli 58,8. Tämän laskimme Ammatillisten Perhekotien Liitolta saadun tiedon mukaan Keski-Suomen sijoitettujen yli 12-vuotiaiden nuorten määräs-
tä.

6.1 Taustatietoa kyselyyn vastanneista

Internet -kyselymme tuli 21 vastausta, joista yksi jouduttiin hylkäämään keskenjää-
neen vastaamisen takia. Nuoret olivat iältään 12–20 -vuotiaita. Vastaajista 11 oli poi-
kia ja yhdeksän tyttöjä. Vastaajien keski-ikä oli 14,5 vuotta. Sijoitusikä vaihteli alle
vuoden ikäisestä 13-vuoden ikään, mutta sijoituksen alkamisen keski-ikä oli kuitenkin
noin 8 vuotta. Suurimmalla osalla nuorista sijoituksen syynä olivat vanhempien alko-
holin käyttö, perheessä ilmenevä väkivalta ja vanhempien kyvyttömyys huolehtia
lapsistaan. Nuorten kertomia muita sijoituksen syitä olivat vanhempien ero ja välinpi-
tämättömyys, perheriidat, koulunkäyntivaikkeudet ja seksuaalinen häirintä. Alla kuvi-
ossa 1 on esitetty nuorten kertomia sijoitukseen johtaneita syitä.

Sijoitukseen liittyvät syyt (mahdollisesti useampi / vastaaja)

KUVIO 1. Nuorten kertomia sijoitukseen johtaneita syitä.

Suurimpaan osaan Keski- Suomen perhekodeista oli nuorten mukaan sijoitettuna keskimäärin 3-5 nuorta. Vain kaksi nuorista vastasi perhekodissaan olevan sijoitettuna 1-2 nuorta, joten nuorten vastauksien mukaan heidän perhekodeissaan sijoitettujen nuorten määrä oli suhteellisen suuri. Perhekotiin sijoitettujen lasten ja nuorten lukumäärä voi olla yli neljä, jos perhekodissa on hoidettavina sisaruksia (kts. s.10). Tämän kautta voimme todeta, että Keski-Suomen alueella pyritään sijoittamaan sisaruksia samaan perhekotiin.

6.2 Perhekodin merkitys ja kokemus sijoitettuna elämisestä

Perhekodin merkitystä kysyttäessä monet nuoret toivat esille perhekodin olevan tärkeä heidän elämässään ja ymmärtävät sen olleen heille hyvä ratkaisu. Nuoret pitävät

perhekotia mahdollisuutena elää normaalia elämää nyt ja tulevaisuudessa. Nuoret korostivat merkityksen tärkeyteen vaikuttavan perhekodin vanhemmat, jotka kuuntelevat ja huolehtivat nuorista. Osa nuorista ei vastannut kysymykseen merkityksestä tai ei osannut sanoittaa merkitystä.

"Todella suuri merkitys on perhekodilla ollut elämäni, koska jos olisin vielä edellisessä elämässäni, niin minulla ei varmaan elämä olisi näin kohdillaan."

"-- Minulla on ollut todella vaikea ja rankka lapsuus, mutta -- ovat sen todella korjanneet sellaiseksi, että voin olla todellakin työelämässä ja olen saanut kouluni päätökseen."

"En oikein tiedä, aika tärkeä, koska jos tätä ei olisi, minulla voisi olla aika hankalaa."

Nuoret yhtä lukuun ottamatta kokivat perhekodin olevan heille oma koti. Kahdeksan heistä perusteli perhekodin kodiksi, sillä he ovat asuneet perhekodissa niin pitkään, että se tuntuu jo kodilta. Muita perusteluja kodille olivat, ettei heillä ole muutaakaan paikkaa ja he kokevat perhekodin hyväksi ja turvalliseksi paikaksi asua.

"On, koska siellä nukutaan yöllä, ja siellä on jääkaappi mistä saa ruokaa, ja vanhemmat jotka pitää huolta."

"Kyllä se periaatteessa on kun olen jo niin kauan asunut täällä."

"Ei oikeestaan. Ei vaan tunnu silt et ois."

Kaikki nuoret kokivat sopeutuneensa hyvin perhekodin perheeseen, vaikka osalla oli ollut alussa vaikeuksia monista eri syistä, kuten nuorten omaan aggressiivisuuteen liittyvistä syistä. Nuoret kertoivat sopeutumiseen vaikuttaneen hyvän vastaanoton ja kohtelun, muiden kanssa toimeen tulemisen ja perhekotivanhempien lämpimän suhtautumisen nuoreen. Pääasiassa nuoret kokivat perhekotivanhempien suhtautuvan heihin hyvin, mutta yksi nuorista ei osannut vastata tähän kysymykseen.

"Aluksi oli vähän vaikeaa, mutta sopeuduin pikku hiljaa. -- Vanhemmat kannustivat minua olemaan kunnolla että voin jäädä tänne ja ne jaksoivat minua vaikka olin vähän hankala."

”Hyvin. Se on minulle kuin oma perhe. Aina joku joka kuuntelee ja aina välillä tietenkkin tulee riitoja, mutta ne sovitaan aina.”

”Riippuu päivästä jos oon ollut hyvin ja olen kiltti niin he ovat ilosia jos oon ollut tyhmästi he on vihasia.”

”Niitä kiinnostaa meidän asiat ja ne välittää mutta välil joutuu herätä siihen todellisuuteen et ne ei oo mun oikeet vanhemmat.”

Kaikki nuoret kertoivat välien perhekodinvanhempiin olevan hyvät, vaikka välillä erimielisyyksiä tuleekin. Nuorista viisitoista toivoi välien perhekotivanhempiin säilyvän juuri sellaisenaan myös tulevaisuudessa. Kolme nuorista taas toi esille välien olevan hyvät, mutta toivoivat pientä muutosta vanhempien ja nuoren väliseen kanssakäymiseen. Kukaan nuorista ei kokenut perhekodin ilmapiirin olevan negatiivinen. He kuvasivat ilmapiiriä positiiviseksi, rauhalliseksi, turvalliseksi, kodikkaaksi, ystävälliseksi, iloiseksi, musikaaliseksi ja luotettavaksi. Nuorten mukaan turvallisuuden tunnetta toivat muun muassa luotettavat ihmiset ympärillä ja oma huone.

”Perhekodin ilmapiiri on hyvä ja turvallinen. Turvallisuuden tunnetta tuo erityisesti raittiit ja mukavat perhekotivanhemmat, ja ihan ystävälliset muut nuoret.”

”Ilmapiiri on todella kotoista ja ei tarvitse pelätä mitään, turvallisuutta minulle tuo se että saan tuntea, kun tulen matkoilta että tulen kotiin. Eikä minun tarvitse pelätä että ovi lyödään nenän edestä kiinni.”

”Ihan hyvät välit, mutta en oikein uskalla paljon puhua niille, koska ne suuttuvat tosi helposti, joten toivon että he osaisivat kuunnella ja ymmärtää paremmin.”

6.3 Nuorten näkemykset perhekodin arjesta

Nuorista yksitoista toi ilmi, ettei perhekodissa ollut sillä hetkellä ollenkaan perhekodin vanhempien biologisia lapsia. Vastanneista yhdeksän kertoi perhekodissa olevan biologisia lapsia yhdestä neljään henkilöä. Nuoret kertoivat suhteensa toisiin nuoriin ja lapsiin olevan hyvät, mutta pari nuorista ilmaisi suhteiden olevan joidenkin kanssa huonommat johtuen ikäerosta tai muista syistä.

”Ihan hyvät. Kavereita ollaan muiden sijaislapsien kanssa ja tehdään yhdessä arkisia asioita. Jutellaan yhdessä elämän kokemuksista.”

”En juttele niiden kanssa kauheesti kun he ovat niin paljon nuorempia”

Perhekodin arjen nuoret kokivat säännölliseksi, värikkääksi, normaalikodin kaltaiseksi ja huolehtivaksi. Nuoret kuvasivat arkea ruoka-aikojen säännöllisyydellä, kotitöillä, koulunkäynnillä ja harrastusten parissa toimimisella. Kysyttäessä arjen hyvistä puolista nuoret korostivat monipuolisen tekemisen paljoutta, perhekodin ympäristön sopivuutta heille ja yhdessä tekemisen iloa. Suurin osa nuorista ei edes maininnut perhekodin arkeen kuuluvan huonoja puolia. Nuorista seitsemän mainitsi huonoiksi puoliksi liiallisen arjen suunnittelun, oman vapaa-ajan ja rauhan vähäisyyden sekä muutamien sääntöjen olemassaolon kuten nukkumaanmeno- ja kotiintuloajat. Nuoret osallistuivat perhekodin arkeen suhteellisen kokonaisvaltaisesti, vaikkei kaikilla ollut tarkkoja määrättyjä tehtäviä. Nuorista kolmetoista kertoi huolehtivansa oman huoneen siivoamisesta. Muita arjen tehtäviä, joihin nuoret osallistuivat, olivat yleinen siivous, puiden kanto, keittiöaskareet ja eri vuodenaikoihin liittyvät pihatyöt. Vain yksi nuorista ilmaisi, ettei hänellä ole määrättyjä tehtäviä ja arkeen osallistuminen on vähäistä.

”Täällä on säännöllinen arki, tietyt ruoka-ajat ja kotiintuloajat ovat hyvät, niitä voi myös itse ehdottaa. Kotiläksyt huolehditaan ja joskus kysellään ja apua saa tarvittaessa. Harrastuksiin saa aikaa. – Joskus kun tulee kotiin 5-15min. myöhässä, kysytään miksi. Joskus se on rasittavaa kun on vaan vähän myöhässä.”

”Ei määrättyjä tehtäviä, mutta autan joskus kotitöissä, imuroin, laitan likaiset astiat koneeseen lämmitän saunaa yms... Ihan kivoja juttuja kaikki. Kesällä

teemme puutöitä ja pinoamme puita liiteriin kuivumaan ja teen kesähommia kotoa käsin.”

6.4 Perhekodin kasvatus ja mielenterveyden edistäminen

Vastaajista viisitoista kertoi perhekodissa työskentelevän perhekodin vanhempien lisäksi kaksi tai kolme ulkopuolista työntekijää. Vain neljässä vastaajien perhekodeista ei ollut vanhempien lisäksi muita työntekijöitä. Nuoret näkivät perhekodin kasvatuksen monipuolisena, normaalina, yksilöllisenä, osittain ankarana ja ammattimaisena. Kasvatusta kuvaillessaan monet nuoret nostivat esille sääntöjen hyvät perustelut. Suurin osa nuorista hyväksyi perhekodin asettamat säännöt ja rajat ja ymmärsivät niiden noudattamisen tärkeyden, mutta esille nousi myös negatiivisia suhtautumisia sääntöihin.

”Koen säännöt ihan myönteisinä eikä ne ole mielestäni mitenkään liian tiukat tai lepsut.”

”--ja -- ovat ammattilaisia. Todella ihania vanhempia ja todella rakkaita he ovat tehneet eteeni todella paljon töitä. Osaavat kasvattaa vaikka kyseessä vaikea lapsi.”

”Ihan paskat säännöt välil.”

Nuoret pystyivät päättämään heitä koskevista asioista enemmän ja vaikuttamaan perhekodin asioihin iän tuoman vastuun kasvamisen myötä. Vain kaksi nuorista ilmaisi tietämättömyyden omiin asioihin vaikuttamisesta tai sen olevan olematonta. Nuoret kertoivat voivansa vaikuttaa omissa asioissaan esimerkiksi omiin menoihin, rahankäyttöön, pukeutumiseen ja harrastuksiin. Perhekodissa he kertoivat voivansa vaikuttaa muun muassa yhteisiin asioihin ja menoihin.

”En oikeastaan tiedä mihin asioihin voin vaikuttaa.”

”Voin vaikuttaa mm. kuukausirahan käyttöön. Omista menoista on sovittava etukäteen --. Nukkumaanmenoajat voin itse päättää. Perhekodissa voin vaikut-

taa mm. ruokaan ja oman huoneen järjestykseen ja sisältöön. Eli aika laajasti kumminkin.”

Perhekotien nuoret kokivat, että heidän hyvinvoinnistaan huolehditaan. Nuorten mukaan perhekodin vanhemmat tukevat hyvinvointia terveellisillä ja säännöllisillä elämäntavoilla, hyvinvointia tukevilla säännöllillä, yhteisillä aktiviteeteilla sekä henkisen hyvinvoinnin huomioinnilla. Kaikissa perhekoteissa suhtauduttiin päihteiden käyttöön kielteisesti ja nuoret tiedostivat sen hyvin.

”-- Täällä ei ollenkaan suvaita päihteitä mikä on tosi hyvä asia. Yleensä jos tänne on tullut sellainen nuori jolla on ongelmia pyritään asioita ratkomaan ja sitä kautta auttamaan nuorta.”

”Erittäin ankarasti. Eivät siedä päihteitä. Enkä minäkään 😊.”

”Meillä on säännölliset ruoka-ajat, ja terveelliset, monipuoliset ruoat. – Henkinen hyvinvointi huomioidaan niin että vanhemmat huomaavat kyllä selvästi jos kaikki ei ole kohdallaan, sen verran hyvin ne meidät tuntevat.”

Haastatteluissa halusimme syventää kyselyn mielenterveyden osuutta, koska osuus jäi kyselyssä vaillinaiseksi ja meitä kiinnostaa mielenterveys- ja päihdetyöhön suunnanneina sairaanhoitajina nuorten mielenterveyden tukeminen. Nuorten oli vaikea käsittää mielenterveys sanana, vaikka yritimme sitä heille avata. He eivät osanneet vastata siihen suoraan kysyttäessä, vaan toivat esille mielenterveyteen liittyviä asioita muidenkin teemojen alla. Kasvatuksen haastateltavat kertoivat olevan samantyylistä kuin normaalissa perheessä, mutta säännöiltään perhekoti on heidän mielestään normaalia perhettä tiukempi.

”Emminä tiiä -- Siellä on mustaki nuorempia kavereita nii niitten kans niinku pelaaminen -- tai tehdä ruokaa porukoitte kanssa -- ja sit ku on loma, lähetään käymään pienellä porukal mökillä nii se huono juttu niinku unohtuu siinä ja tulee niinku parempi mieli.-- Ne on sanonu et kannattaa aina tulla neuvottelemaan asioista.”

”Kyllä ne kuuntelee, mut ne on opettanu meitä sillee, et kaikkee ei voi saada. Ja vähä aja päästä ollaa saatu se ku me ollaan tehty jotain sen etee.-- ja ne tekee

sen homman sillee et se ois niinku perhe. -- Tulee todella hyvä olo siitä ku ne osaa niiku pitää lapsista todella hyvää huolta."

"Varmaan eriasia ku normaali perhe ja paljo opettavampi. Säännöt on iha erilaiset. -- Silleen et puhutaan paljon muttei silleen jos tehdään tyhmyyksiä niin ei silleen fyysisesti oteta vaan puhutaan."

6.5 Perhekodissa saatu tuki

Perhekodin nuoret kertoivat saavansa tukea koulu- ja perheasioihin, harrastuksiin, henkiseen hyvinvointiin ja heidän tulevaisuuden suunnitelmiin. Tuesta kysyttäessä yksi nuori oli jättänyt vastaamatta kysymykseen kokonaan. Suurempaa lisätuen tarvetta ei ilmennyt, mutta eräs nuorista kertoi tuen olevan laadultaan joskus huonoa eikä hän sitä välttämättä edes aina kaivannut. Kielten opiskeluun eräs nuori olisi kaivannut lisää tukea perhekodin vanhemmilta. Kuitenkin kysyttäessä koulunkäyntiin tuen saamisesta suurin osa nuorista kertoi sen olleen riittävää. Ainoastaan yksi nuori koki, ettei hänen koulunkäyntiään tueta perhekodin, biologisten vanhempien tai koulunkaan taholta. Kaikista nuorten vastauksista ilmeni, että heidän perhekodeissaan nuoria tuetaan kodin ulkopuoliseen toimintaan. Näitä ovat nuorten mukaan kaverisuhteet, kerhot ja harrastukset kuten baletti, ratsastus, laskettelu ja instrumenttien soittaminen. Eräs vastaajista toi kuitenkin esille, että mieluisen harrastuksen löytyessä perhekodin vanhemmat eivät sitä hyväksy.

"Kyllä. Aina voi kotona pyytää apua ja täytyy kertoa kokeista ajoissa ja niiden tulokset. Omat vanhemmat eivät juuri ole tukenani enkä tarvitse ulkopuolisten apua. Ja aina pidetään huolta etten lintsaa tai ettei koulun mene huonosti."

"Tuetaan ja kannustetaan aloittamaan jokin harrastus jotta tutustuu uusiin ihmisiin ja saa kavereita."

"En oikeestaan, mut omilt vanhemmilt kyl."

Haastattelun nuoret kokivat perhekodin vanhempien puoltavan harrastustoimintaa ja ystävien saamista. Myöskään haastattelun nuoret eivät osanneet nimetä sellaista tukea, mitä olisivat kaivanneet enemmän.

”Porukat halua et on niin ku yks iso harrastus ja ne haluaa et on sitte jotain muutakin mitä tehdä vapaa-ajalla ku olla siel kotona”

”Yritetään saada ympärille silleen ystävii ja harrastuksii ettei koko elämä pyöri perhekodin seinien sisällä – ettei oo minkään kaltereitten takana.”

Kolmea nuorta lukuun ottamatta nuoret kokivat tulevansa kuulluksi perhekodissa. He kokivat että heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään kuunnellaan ja he tulevat huomioi-
duiksi. Nuorista neljätoista kertoi pystyvänsä kertomaan pahasta olostaan perheko-
din vanhemmille. Muita tahoja, kelle he purkivat pahaa oloaan, olivat ystävät, biolo-
giset vanhemmat, psykologi, koulukuraattori ja terveydenhoitaja sekä perhekodin
ulkopuoliset työntekijät.

*”Osasta kerron työntekijä -- ,aika vähän kerron perhekodin oikeille vanhemmil-
le. Osasta en kerro kenellekään tai sitten parhaalle kaverille.”*

*”Koen tulevani kuulluksi, mutta jos sanoo väärän asian, niin siitä tulee liian ko-
vat keskustelut.”*

”En puhu oikeestaan kellekään minun henkilökohtaisista asioista.”

6.6 Nuorten kuvaamat ihanneperhekodin ominaisuudet

Pyydettyäessä nuoria kuvailemaan avoimesti heidän ihanneperhekotiaan kahdeksan heistä kertoi ihanneperhekodin olevan juuri sellainen kuin missä he tällä hetkellä asuvat. Seuraavassa puhuttelevimpia nuorten omia kuvailuja ihanneperhekodista:

"Juuri tällainen jossa oppii uusia asioita."

"Missä kaikki on niin kuin kotona."

"Oikeestaan parempaa ei voisi toivoa--."

"Ihan normaali koti on hyvä, ei tarvi olla mikään sellainen et saa tehdä mitä haluaa."

"Semmonen mis ois samanlaiset säännöt ku oikeessa perheessä ja et niill ei ois omii lapsii ja et ois lähel kaupunkii."

"Ihanne perhekoti on kuin oma koti niin kuin tällä hetkellä."

Nuorilla oli mahdollisuus kuvata perhekotiensa elämää tarinan, runon tai iskulauseen muodossa. Kuvauksista seitsemäntoista oli positiivisia, jotka viittasivat pääasiassa normaaliin perhe-elämään ja turvallisuuden tunteeseen.

"Perhekoti vankka koulutien turva sankka"

"Ei oo turvatumpaa ja opettavampaa elämää kun tää, jonka sisarten ja veljesten kanssa yhdessä taivallamme!"

"Perhekoti on vähän niin kuin oikea koti."

"Perhekoti elämää eisen enempää on kaikki tää aivan ihanaa."

"Joilla omat vanhemmat ei oo hyviä, ei oo parempaa vaihtoehtoa kuin perhekoti."

"Ihan kivaa, välillä ikävä äitiä ja isää ja muita sukulaisia."

"Liikaa sääntöjä ja menoja"

"Ihan täyttä shittiä."

7 POHDINTA

7.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimuksemme vastausprosentti nousi odotettua korkeammaksi. Henkilökohtaisista asioista kertominen tuntemattomille ei ole helppoa vaikka henkilöllisyys säilyisi piennossa. Utraisen (2006, 67) tutkimuksessa nuoret olivat eritoten kuitenkin nostaneet esille, että sijoitettujen nuorten kokemusten tutkiminen ja kuuluviin saattaminen on tärkeää niin nuorille itselleen kuin perhehoidon kehittämisen kannalta. Uskomme tämän vaikuttaneen myös meidän tutkimuksessa saatuun vastausprosenttiin. Toisaalta myös perhekodin vanhempien motivointi ja kyselystä muistuttaminen saattoivat toimia vastaajien määrää nostattavina tekijöinä, vaikka kaikki tavoittamamme perhekodin vanhemmat eivät olleetkaan täysin yhteistyöhaluisia.

7.1.1 Taustatietoa kyselyyn vastanneista

Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma, joka osoittautui poikavoittoiseksi, oli mielestämme odottamaton. Odotimme tyttöjen olevan innokkaampia vastaajia, koska he ovat yleensä verbaalisesti lahjakkaampia ja haluavat tuoda esille enemmän elämäänsä kuin pojat. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat ikäjakaumamme sisällä. Mielenkiintoista oli huomata sijoitusiän vaihtelevan jopa kolmen kuukauden ikäisestä 13 ikävuoteen, jonka uskomme tuovan tutkimuksen tuloksiin monipuolisuutta ja uskottavuutta pitkään perhekodissa asuneiden ja tuoreiden sijoitettujen nuorien kokemuksen välillä. Taustatiedoista voimme huomata kyselyyn vastanneiden nuorten perhekodeissa sijoitettujen määrän olevan suhteellisen suuri. Suurimmassa osassa perhekodeista oli 3-5 sijoitettua nuorta ja vain kaksi nuorista vastasi perhekodissa olevan 1-2 nuorta. Riekin (2008, 60) Pro gradu – tutkielman tulosten mukaan kasvatus- ja hoitoprosessin laatuun koettiin olevan selvä yhteys sijoitettujen lasten lukumäärällä, sillä lapsien vähäisemmällä määrällä voitaisiin taata paremmin hoidon yksilöllisyys ja

perhekodin kodinomaisuus. Myös meidän mielestä nuorten vähäisemmällä määrällä voidaan vaikuttaa perhekodeissa annetun hoidon laatuun.

Sijoituksen syyt nuoret osasivat mielestämme kuvata uskottavasti. Nurmen (2000, 116) tutkimustuloksissa tuli ilmi, että osalla nuorista oli puutteellinen käsitys sijoituksensa syistä ja haastateltavien mukaan huostaanotosta ei puhuta paljon varsinkin sijaisvanhempien toimesta. Perhekodin vanhemmat voisivat keskustella avoimesti sijoitettujen lasten kanssa huostaanoton syistä epäselvyyksien ja ristiriitojen välttämiseksi. Tutkimuksemme tulosten mukaan perhekodin vanhemmat ja nuoret ovat käyneet keskustelua todellisista huostaanottoon ja sijoitukseen johtaneista syistä. Tämä tukee nuorten mielenterveyttä ja kehitystä heidän käydessään läpi elämäntilannettaan kyseisellä hetkellä ja tulevaisuudessa.

7.1.2 Perhekodin merkitys ja kokemus sijoitettuna elämisestä

Tutkimustuloksista ja nuorten kirjoittamista kommentteista välittyi positiivinen suhtautuminen omaan perhekotiinsa ja suurimmalle osalle heistä perhekodin merkitys oli suuri heidän elämässään. Nuorten vastauksista voitiin havaita kypsä suhtautuminen perhekodeissa elämiseen ja heidän ymmärtäneen sijoituspäätöksen olleen heille sopiva ratkaisu. Hautakankaan ja Lepistön (2009, 43) tutkimustulokset sijoituksen merkityksestä vahvistavat tämän tutkimuksen tuloksia. Hautakankaan ja Lepistön (2009, 43) haastattelemat nuoret kokivat huostaanoton jälkeenpäin ajatellen parhaaksi ratkaisuksi heille ja ilman huostaanottoa heidän elämä olisi saattanut luisua raiteiltaan. Tässä tutkimuksessa neljä nuorta kuvasi erityisesti, että ilman perhekotijoitusta asiat heidän kohdallaan olisivat varmasti paljon huonommin. Pohdimme myös, miksi osa nuorista oli jättänyt vastaamatta kysymykseen perhekodin merkityksestä. Tämä saattaa johtua esimerkiksi merkityksen vaikeasta sanoittamisesta, joka voi olla seurausta nuoren sen hetkisestä elämäntilanteesta tai monimutkaisesta suhteesta perhekotiin.

Mielestämme oli tärkeää, että suurin osa nuorista koki perhekodin olevan heille oma koti, kun taas Reinikaisen (2009, 49) tutkimustuloksista tuli ilmi, että suurelle osalle hänen tutkimushenkilöistään nuorisokoti oli vain paikka asua muiden vaihtoehtojen ollessa vähäisiä. Kyselyymme vastanneista suurin osa kuvaili perhekotia kodikseen sen tuntuen turvalliselta, hyvältä ja kodinomaiselta. Osa nuorista perusteli kodin tuntuu kuitenkin sillä, että he ovat asuneet perhekodissa niin pitkään tai ettei heillä ole muutakaan paikkaa missä asua. Tämä voi osittain viestittää siitä, etteivät kaikki nuoret välttämättä pidä perhekotia oikeana kotina, vaan enemmänkin sijoituspaikkana, josta he pääsisivät ennen pitkää pois joko itsenäistymään tai biologisten vanhempien luokse.

Nuorten sopeutuminen perhekotiin ja sen perheeseen vaikutti tapahtuneen ilman suurempia ongelmia. Nuoret painottivat sopeutumiseen vaikuttavan hyvän vastaanoton ja kaikkien kanssa toimeen tulemisen sijoituksen aikana. Utraisenkin (2006, 61) tuloksista nousee esille, että nuorten sopeutumista helpottaa sijaisvanhempien myönteinen suhtautuminen nuorta kohtaan. Olisi tärkeää, että nuoret saavat kokemuksen perhekotivanhempien lämpimästä suhtautumisesta heihin. Pääasiassa tämän tutkimuksen nuoret olivat kokeneet näin. Nuoret osasivat hyvin selittää, tunnistaa ja myöntää sopeutumiseen negatiivisesti vaikuttaneet tekijät lähinnä sijoituksen alkuvaiheessa, esimerkiksi nuoren oma aggressiivinen käytös.

Toisessa haastattelussa nuori kertoi ristiriitaisesti omastaan suhteestaan perhekotiin ja sen vanhempiin. Toisaalta perhekodin vanhemmat tuntuivat oikeilta vanhemmilta mutta toisaalta hän ajatteli perhekodin vanhempien tekevän vain työtään eikä voinut pitää heitä oikeina vanhempinaan, vaikka olisi ehkä halunnut. Mikseivät nuoret voisi pitää perhekodin vanhempia oikeina vanhempina? Perhekodin vanhemmat kuitenkin voivat tarjota kodinomaisen, kokonaisvaltaisen ja tasapainoisen elämän nuorille, mitä he eivät välttämättä biologisessa perheessä voisi saada.

Eräs nuorista nosti ihanneperhekodin ominaisuudeksi, ettei perheellä olisi biologisia lapsia. Sopeutumisessa biologiset lapset voivat olla sijoitetulle nuorelle joko voimava-

ra tai haavoittava tekijä. Voimavarana biologiset lapset voivat nuorelle olla kuin oikea veli tai sisko, kun taas haavoittavana tekijänä biologinen lapsi voi aiheuttaa mustasukkaisuuden tai eriarvoisuuden tunteita perheenjäsenenä. Sijoitettu nuori voi kokea biologisen lapsen menevän aina hänen edelle. Utraisen (2006, 45) tutkimuksen kuudesta nuoresta kaksi kertoi kokeneensa olleen eriarvoisessa asemassa perheen biologisiin lapsiin. Miten perhekodin vanhemmat voisivat vaikuttaa tähän ilmiöön? Perhekodin vanhemmat voisivat estää eriarvoisuuden tunnetta välttämällä näkyvää omien lasten suosimista ja antamalla perhekodin nuorille syvempi kokemus perheeseen kuulumisesta.

Nuorten kuvaillessa perhekotien ilmapiiriä, ei vastausten perusteella noussut esille negatiivisia puolia. Nuoret pitivät perhekotia turvallisena ja positiivisena paikkana. Välit perhekotivanhempiin nuoret kokivat myös hyviksi, mutta tiedostivat erimielisyyksien kuuluvan osaksi normaalia perhe-elämää ja niiden olevan aina selvitettävissä. Nurmen (2000, 98) tutkimus osoitti sijaiskotinuorten suhteen olevan hyvä ja läheinen sijaisvanhempiin, jota tämän tutkimuksen tulokset myös vahvistivat. Voimme huomata, että nuoret arvostavat perhekodin vanhempien panostusta heidän kasvatukseensa ja tulevaisuuteensa. Vastausten perusteella voimme todeta Keski-Suomen alueen ammatillisten perhekotien onnistuneen työssään ja kasvattaneen heitä arvostavia ja heille kiitollisia nuoria.

7.1.3 Nuorten näkemykset perhekodin arjesta

Monet nuoret kuvasivat perhekodin arjen olevan "kuin tavallisessa perheessä" ja he arvostivat normaalia perhe-elämää arjen keskellä. He ymmärtävät kotiaskareet osaksi yhteisöä ja arkea. Melkein kaikilla nuorista oli määrättyjä tehtäviä, jotka varmasti kuuluisivat heidän arkeensa myös biologisessa perheessä. Voimme päätellä, että arkiset tehtävät ovat yksi keskeinen osa perhekodin kasvatusta. Timosen (2009, 30) mukaan arkielämäntaitojen opettelu tuo nuorille lisää varmuutta omiin kykyihin ja arjessa selviämiseen. On tärkeää, että perhekodin vanhemmat ottavat nuoren mu-

kaan normaaleihin kotiaskareisiin, kuten siivoukseen, ruoanlaittoon ja vaatehuoltoon, ja täten nuori opiskelee tulevaisuuden itsenäistä elämää varten.

Nuoret pitivät erittäin tärkeänä myös arjen säännöllistä rytmiä ruoka- ja nukku-
maanmenoaikoineen. Olemme havainneet, ettei monessa nykyajan perheessä pidetä kiinni yhteisestä ajanvietosta, esimerkiksi yhteisistä ruokailuajoista, jolloin perhe voisi edes yhden hetken päivästä istua saman pöydän ääreen ja vaihtaa kuulumisia. Oli iloa huomata perhekodin nuorten arvostavan yhteisiä askareita, ruokailuhetkiä ja säännöllistä elämää, mikä taas monelta "normaalin" perheen nuorelta jää huomioimatta.

Nuoret pitivät tärkeänä perhekodissa yhdessä toimimista ja monipuolisen tekemisen tarjoamista. Tämän tutkimuksen nuoret nostivat arjen negatiivisiksi puoliksi liiallisen suunnittelun sekä oman vapaa-ajan ja rauhan vähäisyyden. Rauhan vähäisyyteen voi vaikuttaa sijoitettujen nuorten suuri määrä tai yleinen perhekodin henki, kuten mahdolliset muut perhekodin nuoret käytöksellään. Nuorten vapaa-ajan määrä taas aika pitkälti riippuu perhekodin vanhempien asettamista rajoista. Perhekodin vanhemmat säätelevät arkea samoin tavoin kuin "normaalin" perheen vanhemmat: ennen vapaa-ajan mukavuuksia tulee nuoren suorittaa arjen velvollisuudet ensiksi pois alta.

7.1.4 Perhekodin kasvatus ja mielenterveyden edistäminen

Tuloksista nousi esille, ettei osa nuorista pystynyt puhumaan asioistaan perhekodin vanhemmille, vaan avautuvat asioistaan mieluummin perhekodin ulkopuolisille työntekijöille tai ystävilleen. Tulos oli yllättävä, sillä perhekodin vanhempien tulisi olla nuorten elämässä tuki ja turva, joihin nuoret pystyisivät tarvittaessa nojautumaan ja purkamaan omaa mieltään. Mielenterveyttä pohtiessamme ulkopuolisten työntekijöiden määrä perhekodissa voi olla vaikutukseltaan kaksinainen: jos ulkopuolisia työntekijöitä on paljon, voi nuori kokea perhekodin enemmän laitokseksi kuin kodikseen. Toisaalta taas ulkopuolisten työntekijöiden olemassaolo antaa nuorille mahdollisuuden kertoa asioistaan sen sijaan, että nuori sulkeutuu kokonaan asioistaan, jos hän kokee mahdottomalta puhua perhekodin vanhempien kanssa.

Perhekodin vanhemmilta nuorten kohtaaminen vaatii avoimuutta ja pitkäjänteisyyttä. Nuoren kokiessa, ettei perhekodin vanhemmilla ole aikaa tai he vähättelevät tai hermostuvat helposti nuoren esiin tuomista asioista, nuori oppii helposti olemaan puhumatta ongelmistaan. Seuraavaan nuoren avautumiseen voi mennä tovi sillä nuori on menettänyt luottamuksen siihen, että perhekodin vanhemmille voisi puhua koski asia mitä tahansa. Perhekodissa vuorovaikutuksen tulisi olla avointa ja rakentavaa puolin ja toisin (ks. s. 18), jotta nuoret eivät lakkaisi kokonaan puhumasta. Jos nuori ei kykene puhumaan asioistaan, perhekodin vanhemmilta peräänkuulutetaan taitoa huomata, mikä kuuluu nuoren normaaliin kehitykseen ja mikä on poikkeavaa käytöstä ja milloin puuttua nuoren käytökseen. Perhekodin vanhemmilla tulee olla myös valmiudet kohdata nuori ja tarvittaessa ohjata hänet hoitoon mielenterveysellisissä ongelmissa.

Ikäänsä nähden nuoret suhtautuivat hyvin kypsästi perhekodin arkeen ja siinä esiintyviin sääntöihin ja rajoihin. Suurin osa heistä ymmärsi sääntöjen liittyvän perhekodin kasvatukseen ja niiden ajavan heidän etuaan, mutta muutamia kritisovia kommentteja nuorten kirjoituksista nousi pintaan. Sijoitettujen lasten lisäksi varmasti muutkin lapset kokevat jotkut asetetut säännöt epämukaviksi, mikä kuuluu osaksi nuorten normaalia kehitystä (ks. s. 21). Tutkimuksemme nuoret nostivat tämän myös esille. Myös Nurmen (2000, 40, 82) seitsemästä haastateltavasta kaksi nosti esille sijaisvanhempien määrällyn ja rajojen paljouden. Sijaisvanhemmat kuitenkin huolehtivat näillä asioilla nuoren arjesta vaikka kaikki murrosikäiset eivät sitä ymmärrä sillä hetkellä. Nuorille aikaisempi sääntöjen vähäisyys ja vanhempien välinpitämättömyys biologisessa perheessä voi tuottaa hankaluuksia ja erimielisyyksiä nuoren sopeutessa perhekodin asettamiin sääntöihin ja arkeen. Myös Hautakankaan ja Lepistön (2009, 41) tutkimuksen nuoret kokivat toisinaan sääntöjen noudattamisen olevan haastavaa.

Nuorten mielenterveyttä edistää nuoren mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Vastauksista voimme päätellä heidän pystyvän osallistumaan päätöksen tekköön omia ja perhekodin asioita koskien, kuten raha-asioihin, lomiiin ja vapaa-ajan

toimintoihin. Ajattelemme tämän tuovan nuorille kokemuksen yhteenkuuluvuuden tunteesta ja nuorten kokevan olevan tärkeä asioihin vaikuttaja. Nuorelle päätettävien asioiden suuruus ei ole vaikuttamisessa pääasia vaan kokemus kuulluksi tulemisesta ja nuoren mielipiteen huomioonottamisesta. Nurmen (2000, 117) mukaan nuoren mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on merkittävää hyvinvoinnin kannalta. Nuorten hyvinvoinnin kannalta oli myös ensiarvoisen tärkeää, että nuoria tuetaan perhekodeissa päihteettömään elämään, johon nuorten mukaan tutkimukseemme osallistuneissa perhekodeissa pyrittiin.

Haastatteluissa nuorten oli vaikea käsittää mielenterveyttä, mutta kuitenkin kokivat saavansa siihen tarpeeksi tukea. Nuoret korostivat puhumisen tärkeyttä. Eräs nuori kertoi, ettei perhekodeissa rangaista ikinä fyysisesti vaan aina on mahdollisuus asioista puhua. Aina asioista voi puhua jonkun luotettavan henkilön kanssa perhekodeissa ja sen avulla he kokivat pystyvänsä käsittelemään ongelmiaan ja asioitaan, jotta paha mieli unohtuu. Nuoret kertoivat, että perhekodeissa huolehditaan kokonaisvaltaisesti nuorten hyvinvoinnista: huolehditaan jaksamisesta, koulunkäynnistä, harrastuksista, sosiaalisesta elämästä ja säännöllisestä arjesta, jotka meidän mielestämme kaikki yhdessä rakentavat hyvää, tasapainoista mielenterveyttä. Voimme päätellä näiden asioiden toimivan Keski-Suomen alueen ammatillisissa perhekodeissa, sillä nuoret eivät tuoneet mitään epäkohtia kyselyssä tai haastatteluissa esille.

7.1.5 Perhekodeissa saatu tuki

Tutkimuksessamme ilmeni nuorten saavan tukea, mutta sen laatu oli vaihtelevaa. Tuen merkitys on suuri sen vaikuttaessa nuoren kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja vointiin. Riittävällä ja myönteisellä tuella pystytään vaikuttamaan nuoren jokapäiväiseen elämään ja psyykkiseen hyvinvointiin, kuten koulunkäyntiin ja yhteisiin keskusteluihin. Perhekodein vanhempien tulisi olla helposti lähestyttäviä, luotettavia ja saatavilla olevia, jotta nuoret pystyisivät tukeutumaan heihin. Kanniaisen (2001, 41) mukaan sijaisperheeksi ryhtyvien koulutus onkin tärkeää ja hyödyllistä sillä perhekodein vanhemmilla tulisi olla hyvät valmiudet kasvatustyöhön. Varsinkin nuoren itsenäis-

tymistaiston aikana tuen määrä voi olla nousta merkittävästi (ks. 22–23). Pohdimme miksi yksi nuori oli jättänyt vastaamatta tukea koskevaan kysymykseen. Oliko kyse puutteellisesta tuesta vai jäikö kysymys vaan huomioimatta? Tämän nuoren vastauksista huokui yleinen negatiivisuus perhekotia kohtaan. Hän oli jättänyt muutaman kohdan tyhjäksi edellisen lisäksi, kuten kysymyksen perhekodin merkityksestä. Tämä voi osoittaa sen, etteivät kaikki sijoitukset ole välttämättä ruusuja.

Harrastusten merkitys on suuri nuoren etsiessä omaa identiteettiään ja itsenäisyyttä. Kaikista nuorten vastauksista ilmeni kodin ulkopuolisen toiminnan tukemisen paljous. Timosen (2009, 30) laatimassa laatukäsikirjassa korostetaan, että jokaiselle nuorelle tulisi löytyä mielekäs ja säännöllinen harrastus. Hyvä harrastus antaa nuorelle kokemuksia onnistumisesta ja mahdollisuuden solmia uusia ihmissuhteita, jotka tuovat nuorelle sisältöä elämään. Yksi vastaajista kertoi, että mieluisen harrastuksen löytyessä perhekodin vanhemmat eivät sitä hyväksy. Syynä voi olla jonkin harrastuksen vaarallisuus, jonka takia perhekodin vanhemmat ovat sen nuorta suojellakseen kieltäneet. Harrastusten ollessa merkittävä osa mielenterveyden edistämistä pohdimme mikä voi olla jokin muu syy harrastuksen kieltämiseen?

7.1.6 Nuorten kuvaamat ihanneperhekodin ominaisuudet

KUVIO 2. Nuorten kertomia ominaisuuksia ihanneperhekodille.

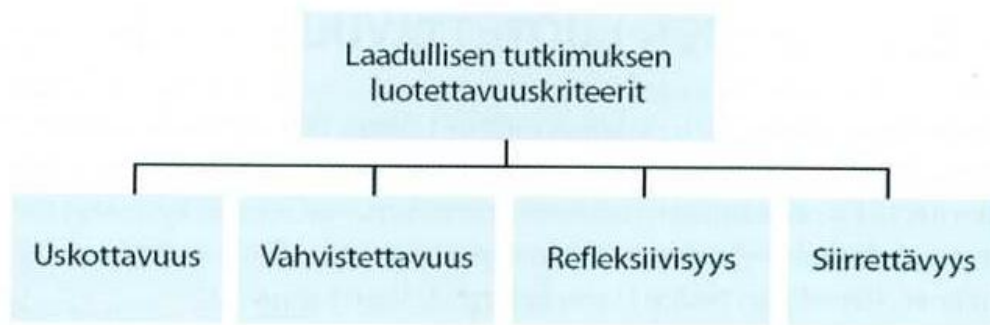
Kuvioon 2 on poimittu nuorten kuvaamia ihanneperhekodin ominaisuuksia. Moni nuori toi esille kuvauksessaan ihanneperhekodin olevan juuri sellainen, missä hän tällä hetkellä asuu. Tämä mielestämme kuvaa sitä, että nuoret ovat onnellisia, kun heillä on hyvä paikka, jossa asua. Kuvauksista välittyi nuorten myös olevan tyytyväisiä perhekoti-elämäänsä. Nuoret korostivat vastauksissaan perhekodin perheenomaisuutta, kodikkuutta sekä turvallisuutta, aktiviteettien tarjoamista ja yhteisiä retkiä. Nuoret tuntevat arvostavan normaalin perhe-elämän mukaista kasvatusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta perheyhteisössä. Jäimme pohtimaan, mitä nuoret tarkoittavat sanalla "normaaliperhe", ja että onko heillä siitä todenmukaista kokemusta. Voi olla että, "normaaliperhe" on nuorille vain käsite, johon verrata kokemuksiaan. Nuorten kuvailuista voimme huomata iän tuomat ominaispiirteet siitä, mitä nuori sen hetkessä iässä arvostaa ja minkä hän kokee tarpeelliseksi. Esimerkiksi yksi nuori kaipaa perhekotiin erilaisia moottoriajoneuvoja toisen nuoren taas arvostaessa enemmän vanhemmuutta ja kasvatusta.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkijan on otettava monia eettisiä kysymyksiä huomioon tutkimuksen teossa. Eettisesti hyvälle tutkimukselle on tunnusomaista hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen. (Hirsjärvi ym. 2007, 23.) Teimme Ammatillisten Perhekotien Liiton kanssa yhteistyösopimuksen. Anoin heiltä tutkimusluvan, jossa sitouduimme siihen, ettemme käytä tutkimuksen kautta saamiamme tietoja mihinkään muuhun tarkoitukseen kuin opinnäytetyötämme palvelemaan. Ulkopuolisille emme luovuttaneet tietoja. Kerroimme kaikille tutkimukseen osallistuneille opinnäytetyöstämme ja mihin tarkoitukseen aiomme kyselyn ja haastattelujen vastauksia käyttää. Painotimme kyselyyn ja haastatteluun osallistujille vapaaehtoisuutta, ja että hävitämme tutkimukseen kerätyt materiaalit heti kun emme niitä tarvitse. Laitoimme lähettämiimme ohjekirjeisiin yhteystietomme, jotta perhekodinvanhemmat ja kyselyyn vastaavat nuoret olisivat pystyneet halutessaan tai ongelmien ja kysymysten ilmetessä ottamaan meihin yhteyttä.

Käytimme pilvipalveluna Internetissä toimivaa Google Docs- ohjelmaa, jonne kyselyihin vastanneiden vastaukset tallentuivat. Pilvipalveluilla (engl. Cloud computing) tarkoitetaan Internetin kautta käytettäviä ohjelmia tai palveluja, joissa käyttäjä ei itse asenna koneelleen ohjelmia vaan käyttää niitä jonkin WWW-palvelun kautta, kuten esimerkiksi WWW-selaimen (Bloor, Halper, Hurwitz & Kaufman 2009, 5). Sana pilvi on saanut nimensä tietoverkkokuvaajista, joissa Internet useimmiten kuvataan pilvenä (Elsenpeter, Velte & Velte 2009, 3). Avasimme tallenteet ainoastaan omilla tietokoneillamme, jotta pystyimme varmistumaan siitä, etteivät salasanamme leviä ulkopuolisten käsiin. Haastateltavien ja kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei tule millään tavalla ilmi tutkimustuloksien esittelyssä, ja suoria lainauksia käyttäessämme pyrimme siihen, että haastateltavaa ei siitä voi tunnistaa. Suorien lainauksien perään työssämme emme laittaneet mitään tunnistettavuutta lisäävää, esimerkiksi tyttö1 tai poika1, koska nuoret saattavat olla herkkiä puhuttaessa tällaisista asioista. Päätökseemme vaikutti myös se, että tutkimus rajattiin koskemaan hyvin pientä joukkoa.

Hirsjärven ja muiden (2007, 227) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta pystytään arvioimaan laadulliselle tutkimukselle ominaisilla luotettavuuskriteereillä (Kylmä, Vehviläinen-Julkunen & Lähdevirta 2003, 613). Alla on kuvio 3, jossa on Kylmän ja Juvakan (2007, 128) teoksesta lainattu kuvio tutkimuksen luotettavuuskriteereistä.

KUVIO 3. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerit. (Kylmä & Juvakka 2007, 128)

Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimusaineiston runsasta kuvailua ja kuinka paljon tutkimuksen löydöksiä voi soveltaa muihin tutkimuskohteisiin. Refleksiivisyydellä eli totuudellisuudella tarkoitetaan, kuinka paljon tutkijoiden tekemät löydökset vastaavat tutkimuskohteen todellista tilaa. Vahvistettavuudella kuvataan tehtyjen tulkintojen saavan tukea toisista tutkimuksista. Uskottavuudella ilmaistaan tutkijoiden ennako-odotuksien ja johtopäätöksien oikeellisuutta ja tutkijoiden subjektiivisuutta sekä objektiivisuutta. Työssä näkyy tutkijoiden oma persoona, mutta heidän tulee säilyttää neutraali ote tutkimuksen löydöksiä kohtaan. (Willberg 2009, 7.)

Pohdimme vahvistettavuutta, refleksiivisyyttä ja siirrettävyyden toteutumista tutkimuksemme luotettavuuden kannalta. Pyrimme opinnäytetyössämme kuvaamaan työmme prosessia tarkasti ja selkeästi kaikissa raportoinnin vaiheissa ja vertaamaan löydöksiämme muihin tutkimuksiin. Refleksiivisyyteen vaikutti se, että toimimme esille nuorten kokemukset sellaisinaan emmekä tehneet niistä omia päätelmiä. Vahvistettavuutta pystyimme arvioimaan muiden nuorten sijaisperheessä asumista käsittele-

vien tutkimuksien avulla. Vertailimme tutkimustuloksiamme muihin tutkimuksiin ja monet niistä vahvistivat meidän saamia tuloksia. Tutkimuksen uskottavuutta lisäsi kyselyn lisäksi syventävien haastatteluiden tekeminen, mutta toisaalta tiukka aikataulu opinnäytetyön etenemisessä on voinut vaikuttaa tutkimuksen uskottavuuteen heikentävästi.

Arvioimme nuorten vastaamista helpottaneen kyselyn tekeminen Internetissä anonyyminä. Nykynuoriso viettää paljon aikaa Internetissä ja se on helppo tapa tavoittaa nuoret. Nuoret pystyivät myös vastaamaan kyselyyn ilman mitään esivalmisteluja tai paineita esimerkiksi perhekodissaan jonain arki-iltana. Toisaalta mietimme oliko perhekodissa vastaaminen hyvä vaihtoehto. Saivatko nuoret rauhan vastata häiriöttä kyselyyn ilman perhekodin vanhempien tai muiden nuorten läsnäoloa? Vastaukset olivat vastaajien keski-ikäen nähden mielestämme melko kypsiä eikä eroa juurikaan vasta sijoitettujen ja pidemmän aikaa sijoitettuna olleiden nuorten vastauksien välillä ollut. Vastauksien ollessa hyvin positiivisia pohdimme olisivatko vastaamatta jättäneet nuoret vaikuttaneet vastauksillaan tuloksiin. Saavutimmeko kyselyllä ne nuoret, jotka olisivat oikeasti kaivanneet kehitystä perhekotityöhön? Syy kyselyyn vastaamatta jättämiseen on voinut olla moninainen johtuen esimerkiksi mielenkiinnon puutteesta tai ettei nuoria oltu informoitu tai motivoitu tarpeeksi vastaamaan kyselyyn.

Tutkimuksemme luotettavuutta lisää Internet -kyselyn lisäksi suoritettavat avoimet haastattelut. Luotettavuutta niistä saatuihin tuloksiin lisäsi se, että meitä oli kaksi kuuntelemassa haastatteluita, lukemassa ja analysoimassa aineistoa. Tutkimuksemme luotettavuutta saattoi heikentää kokemattomuuttamme tutkimuksen tekijöinä. Koimme nuorten vastaavan avoimesti ja rehellisesti kyselykaavakkeeseen, johon voi vaikuttaa se, että nuoret ovat saaneet tehdä sen omassa rauhassa ja anonyymisti. Avoimeen haastatteluun valikoituvat otoksestamme halukkaimmat nuoret, jotka saivat antaa kyselyssä yhteystietonsa halutessaan. Haastattelut pyrimme pitämään mahdollisimman neutraalissa paikassa.

Pyrimme kiinnittämään erityisesti huomiota kysymysten luonteeseen ja rakenteeseen väärinymmärrysten välttämiseksi, mutta kokemattomuutemme tutkijoina saattoi vaikuttaa kysymysten laatuun ja aseteltuun. Olisimme voineet ottaa paremmin vastaajien iät huomioon ja avata joitakin teemoja paremmin kyselyssä nuorille, esimerkiksi nuorten mielenterveys. Jälkeenpäin nousi myös muutamia kysymyksiä, joista olisi ollut työmme kannalta hyötyä, kuten kysyä mielenterveyden alla millaisia keinoja perhekodissa käytetään nuorten jaksamisen tukemiseen. Toisaalta pystyimme ottamaan niitä osaksi haastattelua ja näin syventämään vaillinaisiksi jääneitä teemoja. Kyselykaavake oli toimiva, mutta näin jälkeenpäin tuloksia läpikäydessä huomasimme muutamia epäkohtia. Kysely eteni loogisesti, mutta joihinkin yksittäisten kysymysten luonteeseen olisimme voineet kiinnittää enemmän huomiota sekä koko kyselyn pituuteen. Jokainen nuorista oli kuitenkin tehnyt kyselyn loppuun.

Haastattelut tukivat kyselyssä tulleita vastauksia, eikä haastatteluista noussut juurikaan uusia eriäviä näkemyksiä kyselyssä saamaamme aineistoon. Haastatteluissa näkyi meidän kokemattomuutemme haastattelijoina: olisimme voineet olla paljon rennompia ja luoda mukaansa tempaavamman ilmapiirin, jotta nuoretkin olisivat ehkä voineet avautua enemmän. Eron meidän ja nuorien käyttäytymisessä näkyi heti kun nauhuri sammutettiin. Näin jälkeenpäin tuntuu, että olisimme voineet valmistautua haastatteluun paremmin. Olimme ehkä liian varovaisia tarkentavien kysymyksiensä kanssa, koska emme halunneet syöttää nuorille sanoja suuhun tai johdatella heitä mihinkään.

7.3 Tutkimustulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimushaasteet

Tuloksia arvioitaessa tulee muistaa, etteivät ne ole yleistettävissä kaikkiin perhekodeissa asuviin nuoriin, vaan tulokset koskevat tutkimuksessamme mukana olleita nuoria. Perhekodin nuorten näkemyksistä ja mielipiteistä on saatavilla melko vähän tutkittua tietoa, joten uskomme tämän tutkimuksen olleen osaltaan kehittämässä

sitä. Tarkoituksenamme oli tarjota perhekodin vanhemmille ja työntekijöille eväitä ja ideoita oman työnsä kehittämiseen.

Tavoitteenamme oli herättää keskustelua lastensuojelutyön toteutumisesta nuorten näkökulmasta, jolloin perhekotityön kehittämiseen heräisi suurempi mielenkiinto perhekodeissa. Nuorille annettiin mahdollisuus kertoa, mitä he odottavat, saavat ja kehittäisivät perhekotityössä. Huomionarvoista on ymmärtää, että se mitä nuori perhekotityöltä toivoo, ei ole aina yleistettävissä ja sitä millaista perhekotityön tulisi olla. Tarkoituksenamme ei ollut ottaa kantaa siihen, vaan tuoda nuorten ääntä esille muuntelematta ja arvostelematta sitä. Tiedon nuorten tarpeista ja toiveista toivomme hyödyttävän perhekodin vanhempia, asukkaita ja työntekijöitä. Niiden pohjalta voimme alkaa kehittämään perhekotityötä ja sen laatua. Perustettaessa perhekotia meidän tulisi ottaa huomioon paikan soveltuvuus nuorelle, tilaratkaisujen sopivuus ja perheenomaisen elämän tarjoaminen nuorille paikan puitteissa. Meillä tulisi olla riittävät valmiudet perhekotityöhön, johon sisältyy vahva sitoutumiskyky, halu ja kattava työkokemus. Meidän itse tulisi olla hyvin perillä nuorten kehityksestä ja omata valmiudet tukea nuorten mielenterveyttä.

Tämä tutkimus koski erityisesti lastensuojelutyötä, mutta me mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön suuntautuneina sairaanhoitajina pystymme käyttämään tutkimuksen tuloksia hyödyksemme työelämässä. Mielenterveys- ja päihdetyöhön suunnanneina sairaanhoitajina meillä on mahdollisuus työskennellä myös sosiaalialalla erilaisissa pienkodeissa, perhekodeissa ja laitoksissa. Meitä molempia kiinnostaa nuorten parissa työskentely, joten oli antoisaa tutkia mitä nuoret arvostavat, toivovat, kehittäisivät perhekotityössä. Mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön suunnanneina sairaanhoitajina halusimme valita opinnäytetyöksi hieman erilaisen ja katsetta avaavan aiheen, joka on meille henkilökohtaisesti tärkeä. Aiheen tärkeyttä meille lisäsi tämän tyyppisten tutkimusten vähäisyys, joissa kuvataan aidosti nuorten mielipiteitä ja kokemuksia perhekodeissa. Opinnäytetyön tulokset ovat avanneet silmiämme sekä kasvattanut ammatillisuuttamme. Oli arvokasta huomata mielenterveyden ja hyvinvoinnin tuke-

misen olevan mallillaan tutkimukseemme osallistuneiden nuorten perhekodeissa, koska itse olemme siitä erityisen kiinnostuneita.

Meidän tulee tulevana työntekijöinä kiinnittää huomiota nuorten kuulemiseen ja heidän mielipiteiden huomioimiseen, jotta pystymme parhaalla mahdollisella tavalla tukemaan nuorten mielenterveyttä. Tutkimustuloksemme ovat sovellettaessa kaikkien lastensuojelutyön osa-alueiden lisäksi myös esimerkiksi lasten ja nuorten psykiatriaan. Saimme nuorilta paljon arvokasta tietoa ja ymmärryksemme heitä kohtaan kasvoi. Mielestämme saimme tutkimustehtäviin yllättävän kattavat vastaukset ja olemme tutkimuksemme tuloksiin tyytyväisiä. Uskomme meillä olevan nyt paremmat valmiudet työskennellä lasten ja nuorten parissa.

Ammatillisten perhekotinuorten mielipiteiden esille tuominen muiden läänien alueella olisi mielestämme mielenkiintoinen aihe jatkotutkimukselle, koska olisi hedelmällistä perhekotityön kehittämisen kannalta vertailla eri alueiden sijoitettujen nuorten kokemuksia toisiinsa. Toisaalta taas voisi tehdä samantyyllisen tutkimuksen muutama vuoden päästä Keski-Suomen alueen perhekoteihin, jolloin kohderyhmä on voinut osittain muuttua. Tällöin voisi tulla esille erilaisia näkökulmia ja niitä voisi vertailla tämän tutkimuksen antiin. Olisi mielenkiintoista myös jos tutkittaisiin perhekotivanhempien sekä perhekodin työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä muun muassa perhekodin kasvatuksesta ja mielenterveyden tukemisesta, jolloin voisi pohtia vastaavatko nuorten ja vanhempien näkemykset toisiaan.

Olemme tyytyväisiä ja erittäin onnellisia, että opinnäytetyömme on saatu nyt päätökseen. Lopetamme tämän opinnäytetyön aineistostamme esille nousseeseen hyvälle mielelle saavaan iskulauseeseen, jonka toivomme antavan perhekotivanhemmille, työntekijöille ja nuorille voimaa ja rohkeutta tulevaisuuden tielle:

”Perhekoti vankka koulutien turva sankka ☺!”

– poika 12v.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2. uud. p. Porvoo: WS Bookwell.

Ahto, A. & Mikkola, P. 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 13. Lastensuojelun keskusliitto. Saarijärvi: Gummerus.

Aminoff, P., Elo-Pärssinen, K., Hakamo, H., Hartikainen, T., Hillgren-Pöyhönen, P., Hyrsky, K., Karsma, K., Koiranen, M., Parmasuo, T., Vauhkonen, A. & Wallden, H. 2005. Perheyrittäjäyys. Perheyrietykset jatkuvuuden, uusiutumisen ja kasvuhakuisuuden moottorina. Kauppa ja teollisuusministeriön julkaisuja 16. Elinkeino-osasto. Helsinki: Edita Publishing.

Ammatilliset perhekodit. 2008. Sosiaaliportti. Verkko-toimitus. Viitattu 15.3.2010.

[http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-Fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/amatillisetperhekodit/)

[Fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/amatillisetperhekodit/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-Fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/amatillisetperhekodit/)
Lastensuojelun käsikirja, työprosessi, sijaishuolto, sijaishuollon muodot, ammatilliset perhekodit.

Andersson, P. 2008. Erityiskasvatus koulussa verkostoyhteistyönä. Teoksessa Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen aikuisuuteen, nuorten erityiskasvatuksen mahdollisuudet ja keinot. Toim. T. Purjo. Tampereen Yliopistopaino: Juvenes Print, 72–82.

APKL- Laatusuojeluun. Viitattu 3.3.2010. www.apkl.fi Laatusuojelusta, lastensuojeluun, laatusuojelun tavoitteet.

Bloor, R., Halper, F., Hurwitz, J. & Kaufman, M. 2009. Cloud Computing For Dummies. Yhdysvallat: For Dummies

Broberg, Almqvist & Tjus 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima.

Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: WSOY.

Dunderfelt, T. 1999. Elämäkaaripsykologia. 9.-11. p. Porvoo: WSOY

Eby, L. & Brown, N. 2009. Mental health nursing care. 2nd edition. New Jersey: Pearson Education.

Elsenpeter, R., Velte, A. & Velte, T. 2009. Cloud Computing: A Practical Approach, Yhdysvallat: McGraw-Hill Osborne Media

Eskola, J. & Karila, A. 2007. Mielekäs Suomi. Näkökulmia mielenterveystyöhön. Helsinki: Edita.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. p. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Friis, L., Eirola, R., Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveys. Helsinki: WSOY.

Hansen, M. 2004. Olipa kerran perhe. Arvostava työote perhetyössä. Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto.

Hastrup, A., Toikka, S. & Solantaus, T. 2005 Ennaltaehkäisevä mielenterveystyö perustason työssä. Vavu-hankkeen loppuraportti. Stakes Aiheita 8/2005. Viitattu 10.3.2010. <http://www.stakes.fi/neuvolatyo/julkaisut/vavu.pdf>

Hautakangas, T. & Lepistö, I. 2009. Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen sekä nuorten tarvitsema tuki huostaan otton eri vaiheissa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.

Heijoki, H., Heinonen, H., Kiiskinen, P., Mikkola, K., Ollila, K. & Peitsalo, P. 2005. Taavoitteena hyvä sijoitus – haaste avohuollon ja sijaishuollon yhteistyölle. Teoksessa Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Toim. S. Laaksonen ja M. Kempainen. Laituri-Projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 31–44.

Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta, M. 2008. Mieli ja terveys. Helsinki: Edita Prima.

Heino, T. 2007a. Kirjava lastensuojelu. Lastensuojelun alueelliset erot suuria. Dialogi 4, s. 32–33.

Heino, T. 2007b. Kirjava lastensuojelu. Lastensuojelun avohuollon uusi asiakas usein köyhästä perheestä. Dialogi 4, 29–31.

Helminen, J. 1998. Perhehoidon lainsäädäntö. Helsinki: Perhehoitoliitto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uud. p. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uud. painos. Helsinki: Tammi.

Ijäs, K. 2009. Arvot asuvat kotona. Ajatuksia perhearvoista. Helsinki: Kirjapaja.

Kainlauri A. 2007. Ideasta hyvinvointialan yrittäjäksi. Helsinki: WSOYpro.

- Kainulainen, A. 2002. Nuoren mielenterveyden suojaus ja haavoittuvuus – yhdeksäsluokkalaisten käsityksiä mielenterveydestä ja sen kokemisesta. Pro Gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Viitattu 17.3.2010. <http://www.uku.fi/hoitot/kainulainen.html>
- Kallio, J., Ripatti, R. & Tanni, K. 2008. Oma yritykseni. TAT-Palvelu.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylän yliopistopaino.
- Kanniainen, R. 2001. Itsenäistymisvaiheessa olevan nuoren tarvitsema tuki sijaisperheestä lähdettäessä. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.
- Kantola, A. 2001. Kohtaamisen aika. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Kemppainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ketola, J. 2005. Sijaisperhetoiminnan suunnitelmallinen organisointi ja sijaisperheiden tukeminen. Teoksessa Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Toim. S. Laaksonen ja M. Kemppainen. Laituri-Projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 125–142.
- Ketola, J. 2008. Toim. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS- Kustannus.
- Koski-Stenholm, T. & Rantanen, S. 2004. Laitilan-Pyhärannan mielenterveystyön kokonaissuunnitelma vuosille 2004–2008. Laitilan kaupunki, Pyhärannan kunta. Viitattu 4.3.2010. http://209.85.135.132/search?q=cache:Mt03Zb_WLegJ:www.laitila.fi/files/orig/260_Mielenterveysty%C3%B6n%2520kokonaissuunnitelma.doc+laitilan-pyh%C3%A4rannan+mielenterveys&cd=1&hl=fi&ct=clnk&client=firefox-a
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima.
- Kylmä, J., Vehviläinen-Julkunen, K. & Lähdevirta, J. 2003. Laadullinen tutkimus- mitä, miten ja miksi? Duodecim 119, 609–615. Viitattu 25.4.2010. <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo93495.pdf>
- Laaksonen, S. 1993. Perhekoti lastensuojelussa. Lastensuojelun laitoshuollon neuvottelukunnan julkaisu 7. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex. Viitattu 3.3.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> lainsäädäntö, ajantasainen lain-
 säädäntö, 2007.
- Laurila, A. 1993. Lainaksi annettu lapsi. Sijaiskoti kokemuksia ja ajatuksia. Jyväskylä:
 Gummerus Kirjapaino.
- Lehtinen, I. & Lehtinen T. 2007. Mikä mättää? Murrosiän muutokset kotona ja kou-
 lussa. Helsinki: Edita.
- Länsi-Suomen lääninhallitus. 2006. Ohjeita ammatillisen perhekotitoiminnan suunnit-
 teluun ja toimiluvan halumenettelyyn. Viitattu 3.3.2010.
[http://www.laaninhallitus.fi/lh/lansi/sto/home.nsf/files/3743F71603242BDCC225721A003B9CCC/\\$file/opastusta%20perhekodin%20perustamiseen.pdf](http://www.laaninhallitus.fi/lh/lansi/sto/home.nsf/files/3743F71603242BDCC225721A003B9CCC/$file/opastusta%20perhekodin%20perustamiseen.pdf)
- Mahkonen, S. 2007. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Publishing.
- Marttunen, M. 2009. Nuorten mielenterveysongelmat. Työterveyslääkäri 27(1):45–
 48. Suomen Työterveyslääkäriyhdistys ry. Viitattu 20.4.2010. [http://www.ebm-
 guidelines.com/dtk/shk/avaa?p_artikkeli=ttl00585](http://www.ebm-guidelines.com/dtk/shk/avaa?p_artikkeli=ttl00585)
- Meretniemi, I. & Ylönen, H. 2009. Yrityksen perustajan käsikirja. 1. - 2. p. Helsinki:
 Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Mikkola, M. 2004. Lastensuojelun tausta. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. A.
 Puonti, T. Saarnio ja A. Hujala. Helsinki: Tammi, 77–84.
- Mitä on lastensuojelu? 2009. Sosiaaliportti. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.3.2010.
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/
 lastensuojelun käsikirja, työprosessi, mitä on lastensuojelu?
- Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri. Opetusministeriö, Nuorisotut-
 kimusverkosto ja Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu
 17.3.2010.
[http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelu-
 kunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf)
- Mäkijärvi, L. 2008. Aikuisen vastuu. Miten kasvatat tämän ajan lasta? Asikkala: Kirja-
 talo.
- Määttä, K. 2007. Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Määttänen, V. 2010. Keski-Suomen jäsenperhekodeissa hoidettavina (31.12.2009)
 olleet yli 12-vuotiaat lapset. Sähköpostiviesti 8.4.2010. Vastaanottaja E. Ollila. APKL:n
 jäsen- ja toimistopalveluiden kartoitus sijoitetuista nuorista Keski-Suomessa.

- Niemelä, H. 2005. Lapsikeskeinen sijaishuolto. Mitä tekisin, jos tämä olisi oma lapseni? Teoksessa Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Toim. S. Laaksonen ja M. Kemppainen. Laituri-Projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 57–78.
- Nurmi, K. 2000. Lapsena sijaiskodissa. Sijaiskodissa asuvien lasten resursseja etsimässä. Pro Gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. WSOY Oppimateriaalit.
- Partanen, I. 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivenä – dialogi sijaishuollon käytännön ja Martti Lindqvistin ajatusten välillä. Teoksessa Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Toim. S. Laaksonen ja M. Kemppainen. Laituri-Projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 7–30.
- Peltonen, H. 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveysalan ammateissa. 4. uud. p. Tampere: Tammer-Paino.
- Perhehoitajalaki 312/1992. Finlex. Viitattu 10.3.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920312> Lainsäädäntö, säädökset alkupe-
räisinä, 1992.
- Perhekoti Nurmipirtti. Viitattu 18.3.2010.
<http://www.perhekotinurmipirtti.fi/index.html>
- Perhekoti Pukinkontti. 2009. Viitattu 10.3.2010.
<http://www.lapsitieto.fi/palve/kortti.phtml?type=o&id=1413>
- Puustinen, T. 2006. Avain omaan yritykseen. 2. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Avain.
- Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. A. Puonti, T. Saarnio ja A. Hujala. Helsinki: Tammi, 202–213.
- Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle: Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviämisestä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteen laitos. Viitattu 16.3.2010.
<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/47168/nuorisok.pdf?sequence=1>
- Rieki, R. 2008. "Tämä on laatua meidän talossa". Tapaustutkimus laadun toteutumisesta ammatillisen perhekodin toiminnassa. Pro Gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos.

Routio, P. 2007. Kyselevät tutkimustavat. Viitattu 8.3.2010.

<http://www2.uiah.fi/projekti/metodi/064.htm#kysely>

Saarelainen, R., Stengård, E. & Vuori-Kemilä, A. 2001. Mielenterveys- ja päihdetyöyhteistyötä ja kumppanuutta. 1.-2. p. Porvoo: WSOY.

Salasuo, M. 2008. Nuorisokulttuuri ja nuoruuden ilmiöt yhteiskunnassa. Katuväkivaltaseminaari. Aikalisä-projekti. Viitattu 3.3.2010.

www.nuortenkriisipiste.com/getfile.php?tid=202

Salminen, M. 2005. Johtaminen, henkilöstön hyvinvointi ja sijaishuollon laatu. Teoksessa Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Toim. S. Laaksonen ja M. Kempainen. Laituri-Projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 108–124.

Seppälä, N. 2000. Yhteisapelillä lapsen parhaaksi. Vanhempien ja ammattikasvattajien näkemyksiä lasten kasvattamisesta. Perhebarometri. Katsauksia E 9/2000. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2003. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Sohlman, B. 2004. Funktionaalinen mielenterveyden malli positiivisen mielenterveyden kuvaajana. Stakes tutkimuksia 137. Saarijärvi: Gummerus Oy. Viitattu 17.3.2010.

<http://www.stakes.fi/pdf/mentalhealth/Tu137.pdf>

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710. Finlex. Viitattu 4.3.2010.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710> Lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö, 1982.

Timonen, P. 2009. Peljalan laatukäsikirja. Laadun hallinta ja mielenterveyden edistäminen Peljalan nuorisokodissa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.

Timonen-Kallio, E. 2009. Työmenetelmät ammatillisten käytäntöjen vahvistajina. Teoksessa Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Toim. I. Tanskanen ja E. Timonen-Kallio. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 7-21.

Toivanen, M-L. 2003. Perheen merkitys varhaisnuoren ja nuoren kasvulle. Kotikasvun paikka. Viitattu 3.3.2010

<http://www.evl.fi/kkh/to/kkn/kotikasvunpaikka/perheenmerkitys.htm>

Toivio, T. & Nordling, E. 2009. Mielenterveyden psykologia. Tampere: Esa Print

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 5. uud. p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Utriainen, S. 2006. "Se on ollut minulle se oikea perhe". Nuorten kokemuksia sijaisperheessä kasvamisesta. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit. 2004. Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu 18. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Viialainen R. 2006. Elämän muutos perhekotiyrittäjäksi: "Tämä on eettisesti tärkeää työtä". Yrittäjänä lastensuojelussa. Dialogi 5, 4-9.

Viljamaa, J. 2009. Mitä minä teen tämän lapsen kanssa? Haastavan lapsen kasvatusta. Helsinki: Minerva Kustannus.

Vilkko-Riihelä, A. 2003. Psyhyke. Psykologian käsikirja. 1-3 p. Porvoo: WS Bookwell.

Värri, V-M. 2002. Hyvä kasvatusta – kasvatusta hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. 4.p. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

Willberg, E. 2009. Laadullisen aineiston luotettavuus. Kasvatustieteiden laitos. Erityispedagogiikan yksikkö. Viitattu 15.4.2010.

<https://www.jyu.fi/edu/laitokset/eri/opiskelu/opiskelu-info/prosem/laadullinen>

LIITTEET

Liite 1. Kirje perhekodin vanhemmille

ARVOISA PERHEKODIN VANHEMPI

24.3.2010

Olemme Jyväskylän ammattikorkeakoulun hoitotyön opiskelijoita ja teemme opinnäytetyön Ammatillisten Perhekotien Liitolle. Suuntaudumme opinnoissamme mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön ja olemme opinnäytetyötä vaille valmiita sairaanhoitajia. Olemme kiinnostuneita lasten ja nuorten kanssa työskentelystä sekä lastensuojelusta.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kysyä/kerätä nuorten mielipiteitä ja kokemuksia perhekotielämästä Keski- Suomen alueen ammatillisissa perhekodeissa. Kohderyhmäksi valitsimme 12–21 -vuotiaat perhekodeissa asuvat sijoitetut nuoret. Pääasiallisena tiedonkeruu-menetelmänä tutkimuksessamme käytämme Internet -pohjaista kyselyä, jossa käytämme avoimia kysymyksiä. Tämän lisäksi suoritamme 2-3 nuorelle avoimen haastattelun Keski-Suomen alueella. Kyselyn ja avoimien haastattelujen avulla haluamme selvittää millaisen ihanneperhekodin tulisi olla, millainen merkitys perhekodilla nuorelle on ja millaisia kokemuksia nuorella on sijaislapsena elämisestä.

Toivomme teiltä arvoisat perhekodin vanhemmat yhteistyötä ja nuorten motivoimista kyselyyn vastaamisessa. **Kysely löytyy Internetissä osoitteessa: <http://users.jyu.fi/~aleehedl/kysely/>.** Toivomme kyselyyn vastattavan **7.4.2010 mennessä.** Aikaa kyselyyn vastaamiseen menee nuorilta n. 30–50 minuuttia, joten tämän voisi sisällyttää esimerkiksi johonkin arki-iltaan. Haluamme painottaa kyselyyn ja haastatteluun osallistujille, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista mutta toivomme mahdollisimman monen nuoren vastaavan. Vastanneiden henkilötiedot eivät tule ilmi tutkimustuloksien esittelyssä ja hävitämme keräämämme materiaalit tulosten analysoinnin jälkeen. Huomioitahan, että kysely kannattaa tehdä kerralla loppuun sillä välitallennusmahdollisuutta ei ole.

Ohessa on nuorille oma ohjeistuskirje, jonka toivomme teidän antavan nuorille luettavaksi ennen kyselyyn vastaamista. Odotamme mahdollisimman monen nuoren vastaavan kyselyymme. Toivomme myös, että opinnäytteemme tulokset palvelevat sekä teitä vanhempia että perhekotiin sijoitettuja nuoria. Lämmin kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin,

Eerika Ollila ja Marjo Hytönen

Ohjaavat opettajat: Pirkko Oittinen ja
Vesa Kuhanen

Liite 2. Kirje perhekodin nuorelle

HEI SINÄ NUORI!

24.3.2010

Olemme Jyväskylän ammattikorkeakoulun hoitotyön opiskelijoita ja teemme opinnäytetyön Ammatillisten Perhekotien Liitolle. Suuntaudumme opinnoissamme mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön, ja olemme opintojen loppuvaiheessa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kysyä sinulta mielipiteitä ja kokemuksia perhekotielämästä. Kohderyhmäksi opinnäytetyöhön valitsimme teidät 12–21 -vuotiaat perhekodeissa asuvat nuoret.

Pyydämme sinua vastaamaan Internetissä olevaan kyselyyn, jossa on perhekotielämään liittyviä kysymyksiä. Kyselyn avulla haluamme selvittää, millaisen ihanneperhekodin tulisi olla, millainen merkitys perhekodilla sinulle on ja millaisia kokemuksia sinulla on sijaislapsena elämisestä. Haluamme myös tietää millaiset ovat näkemyksesi perhekodin arjesta, kasvatuksesta ja mielenterveyden edistämisestä sekä millaista tukea olet perhekodissa saanut, ja millaista tukea olisit tarvinnut.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, mutta toivomme sinun osallistuvan kyselyyn, jotta saamme mahdollisimman hyvin nuorten äänen kuuluviin. Sen takia on tärkeää, että juuri SINÄ vastaat tähän kyselyyn. **Kysely löytyy Internetissä osoitteessa: <http://users.jyu.fi/~aleehedl/kysely/>.** ("Matomerkin" saamiseksi paina yhtä aikaa Alt Gr -näppäintä sekä näppäintä jossa on ~-merkki. Usein tämä täytyy tehdä kaksi kertaa, jotta merkki ilmestyy. Jos merkkejä ilmestyy kaksi, poista toinen.) Toivomme kyselyyn vastattavan **7.4.2010 mennessä**. Aikaa kyselyyn vastaamiseen menee n. 30–50 minuuttia, joten tämän voisi tehdä esimerkiksi jonakin arki-iltana. Kyselyyn toivomme sinun vastaavan rehellisesti ja mahdollisimman perusteellisesti. Huomioithan, että kysely kannattaa tehdä kerralla loppuun sillä välitallennusmahdollisuutta ei ole.

Haluamme painottaa, että kyselyyn vastanneiden henkilötiedot eivät tule ilmi tutkimustuloksien esittelyssä ja tutkimus on luottamuksellinen ja nimetön. Hävitämme keräämämme materiaalit heti, kun emme niitä tarvitse. Toivomme, että opinnäytteemme palvelee teitä perhekotiin sijoitettuja nuoria ja saisimme teiltä eväitä perhekotitoiminnan kehittämiseen. Lämmin kiitos vaivannäöstä ja vastaamisesta!

Ystävällisin terveisin,
Eerika Ollila ja Marjo Hytönen

Liite 3. Kysely perhekodin nuorille

- 1) Sukupuoli
- 2) Ikä
- 3) Sijoitusikä
- 4) Kerro omin sanoin sijoituksen syy
- 5) Kuinka monta muuta sijoitettua nuorta/lasta asuu perhekodissa? (monivalinta: ei yhtään, 1-3, 3-5, 6 tai enemmän)
- 6) Millaiset ovat suhteesi muihin sijoitettuihin lapsiin/nuoriin?
- 7) Kuinka monta biologista lasta perhekodissa on?
- 8) Kuinka monta ulkopuolista työntekijää perhekodissa työskentelee vanhempien lisäksi?
- 9) Miten olet sopeutunut perhekodin perheeseen?
- 10) Onko perhekoti sinulle koti? Miksi?
- 11) Millainen merkitys perhekodilla on sinun elämässäsi?
- 12) Millainen arki perhekodissa on? Mitä hyviä ja mitä huonoja asioita voit kertoa perhekodin arjesta?
- 13) Miten osallistut perhekodin arkeen? Onko sinulla määrättyjä tehtäviä?
- 14) Miten koet perhekotivanhempien suhtautuvan sinuun?
- 15) Millaiset välit sinulla on tällä hetkellä perhekodin vanhempiin ja millaiset toivot niiden olevan tulevaisuudessa?
- 16) Kenelle kerrot pahasta olostasi? Pystytkö puhumaan perhekotivanhempien kanssa sinulle tärkeistä asioista?
- 17) Koetko saavasi koulunkäyntiin riittävästi tukea ympärilläsi olevilta ihmisiltä? (Esimerkiksi perhekodin vanhemmilta, omilta vanhemmilta, nuorisotyöntekijöiltä, kouluhenkilökunnalta)
- 18) Tuetaanko perhekodissa nuoria kodin ulkopuoliseen toimintaan? Esimerkiksi erilaiset kerhot, harrastukset, kaverit?
- 19) Millainen näkemys sinulla on perhekodin kasvatuksesta?
- 20) Miten koet perhekodin rajat ja säännöt?

- 21) Minkä verran voit päättää sinua koskevista asioista ja mihin asioihin voit vaikuttaa perhekodissa?
- 22) Millaisena koet perhekodin ilmapiirin? Mikä tuo sinulle turvallisuuden tunnetta?
- 23) Koetko tulevasi kuulluksi perhekodissa?
- 24) Minkälaista tukea saat perhekodin vanhemmilta? Onko jotain sellaista tukea jota olisit kaivannut enemmän?
- 25) Miten perhekodissa huolehditaan nuorten hyvinvoinnista?
- 26) Miten perhekodissa suhtaudutaan päihteiden (tupakka, alkoholi ja huumeet) käyttöön?

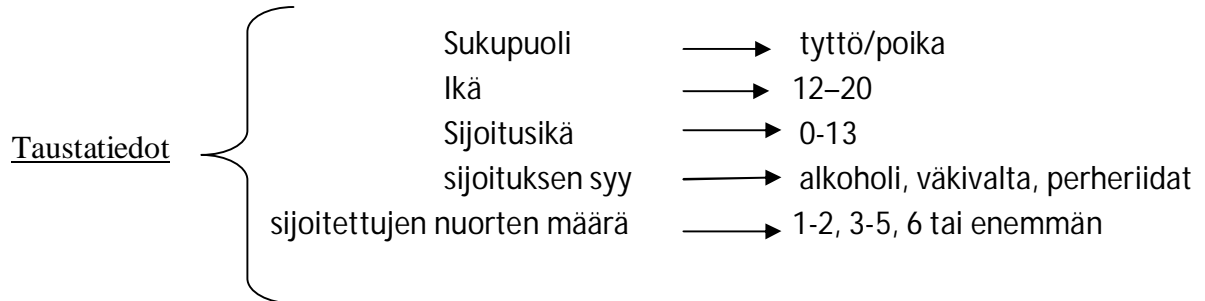
- 27) Kuvaile lyhyesti millainen on ihanneperhekoti!

Kuvaile omin sanoin elämää perhekodissa. Esimerkiksi runon, tarinan tai iskulauseen muodossa.

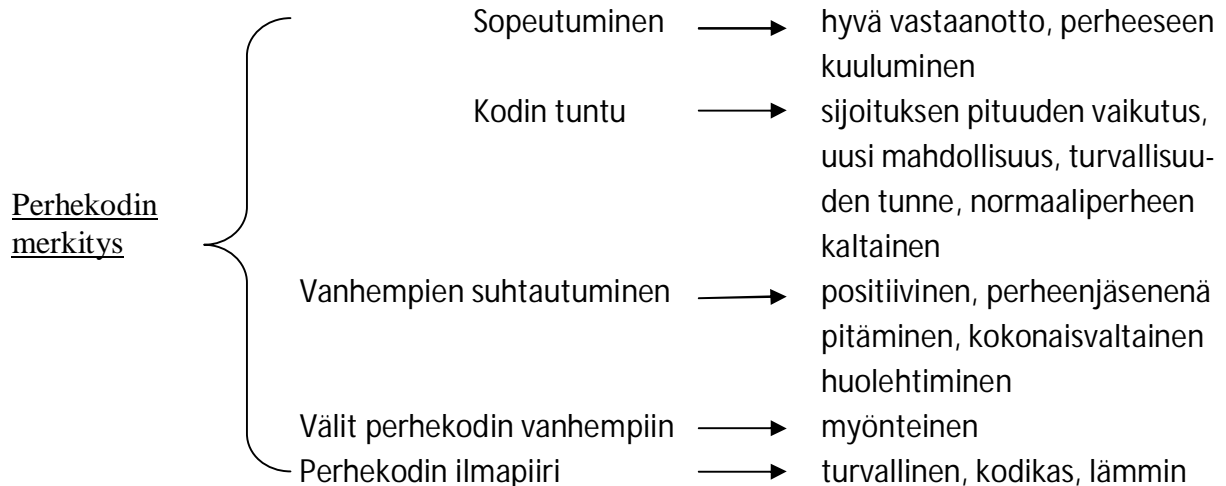
Jos olet halukas osallistumaan haastatteluun kyselyn lisäksi, laita sähköpostiosoite alle yhteydenottoa varten.

Liite 4. Teemoihin perustuva aineistopolku.

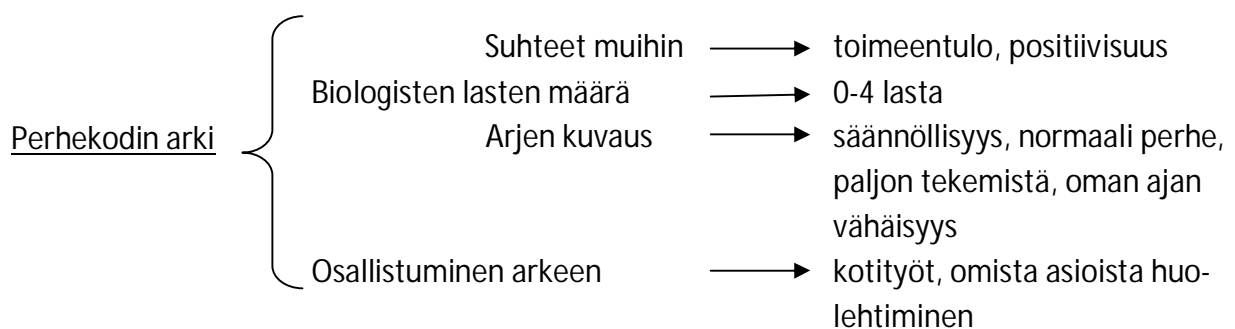
1). Taustatietoa kyselyyn vastanneista:

2). Perhekodin merkitys nuorelle ja heidän kokemus sijoitettuna elämisestä:

3). Nuorten näkemykset perhekodin arjesta

4). Perhekodin kasvatus ja mielenterveyden edistäminen

<u>Kasvatus ja mielenterveys</u>	Ulkopuoliset työntekijät	→ 0-3 työntekijää
	Kasvatus	→ tulevaisuuteen valmentautuminen, positiivinen, opettava
	Rajat ja säännöt	→ kohtuulliset, perustellut
	Asioihin vaikuttaminen	→ henkilökohtaiset asiat ja raha
	Hyvinvointi	→ kokonaisvaltaista, perusteellista, säännöt
	Päihteiden käyttö	→ ei hyväksyttyä

5). Perhekodeissa saatu tuki

<u>Tuen laatu</u>	Asioiden purkaminen	→ aikuiset, kodin ulkopuoliset ihmiset, ei kellekään
	Koulunkäynnin tukeminen	→ riittävää, avun anto
	Kodin ulkopuolisen toiminnan tukeminen	→ runsasta, harrastukset, kavereisuhteet
	Kuulluksi tuleminen	→ toteutuu hyvin
	Perhekodin vanhemmilta saatu tuki	→ kokonaisvaltainen, riittävä

6). Nuorten kuvaamat ihanneperhekodin ominaisuudet.

<u>Ihanneperhekoti</u>	Perhekoti kuvaukset	→ tämän hetkisen perhekodin kaltainen, kodinomainen, sääntöihin vaikuttaminen, normaali kodin tapainen, perhekodin sopivuus nuorelle
	Elämää perhekodeissa	→ perheenomaisuus, positiivisuus